

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedra**

Liudo Šiukšterio,
V kurso, komercinės teisės
studijų šakos studento

Magistro darbas

**Valstybės kontroliuojamų įmonių dalyvavimo ūkinėje veikloje
sukeliamos konkurencijos problemos ir jų teisinis kvalifikavimas**

Vadovas: lekt. Gintautas Bartkus

Recenzentė: doc. dr. Lina Mikaloniene

Vilnius

2016

Turinys

ĮVADAS	3
1. DĖL SAVIVALDYBIŲ KONTROLIUOJAMŲ ĮMONIŲ PRIVILEGIJAVIMO KYLANČIOS KONKURENCIJOS PROBLEMOS	5
1.1. Rinkos uždarymas	8
1.1.1. Išimtinių teisių suteikimas komunalinių atliekų tvarkymo sektoriuje.....	11
1.1.2. Išimtinių teisių suteikimas keleivių vežimo sektoriuje.....	17
1.1.3. Išimtinių teisių suteikimas šilumos ūkio sektoriuje.....	23
1.2. Skirtingos sąlygos veikti rinkoje	26
1.3. Konkurencijos tarybos įgaliojimų trūkumas nagrinėjant KĮ 4 str. pažeidimus	29
2. DĖL VALSTYBĖS KONTROLIUOJAMOMS ĮMONĖMS SUTEIKIAMŲ TEISIŲ KYLANČIOS KONKURENCIJOS PROBLEMOS	33
2.1. Dominuojančios padėties rinkoje praplėtimas į gretimas rinkas.....	36
2.2. Reguliacinės ir komercinės veiklos priskyrimas ūkio subjektui (interesų konflikto situacija)	40
3. DĖL VALSTYBĖS KONTROLIUOJAMŲ ĮMONIŲ PIKTNAUDŽIAVIMO DOMINUOJANČIA PADĖTIMI KYLANČIOS KONKURENCIJOS PROBLEMOS.....	42
3.1. Kliudymas konkurentams įeiti į rinkas, susijusias su rinkomis, kuriose dominuoja valstybės kontroliuojamos įmonės	44
3.2. Atsisakymas suteikti priėjimą prie esminių išteklių.....	48
IŠVADOS	52
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	53
SANTRAUKA	64
SUMMARY	65

ĮVADAS

Temos aktualumas. Lietuvoje pastaruoju metu įvyko reikšmingų įvykių, susijusių su valstybės kontroliuojamų įmonių¹ dalyvavimu ūkinėje veikloje, kurie leidžia suabejoti dėl tokios veiklos teisėtumo ir tikslingumo. Lietuvos Respublikos Prezidentė Dalia Grybauskaitė, įvertinusi, jog savivaldybės su savo įsteigtomis įmonėmis yra linkusios sudaryti neskaidrius ir nesąžiningus sandorius, inicijavo atitinkamus Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo pakeitimus²; privataus verslo nepasitenkinimo sulaukė valstybės kontroliuojamos AB „Lietuvos energija“ iniciatyva pradėti teikti sąskaitų už elektrą ir dujas apmokėjimo paslaugas, kurias iki šiol Lietuvoje teikė apie 30 privačių įstaigų³, taip pat valstybės siekis VĮ „Infostruktūra“ suteikti išimtinę teisę viešojo sektoriaus įstaigoms ir institucijoms teikti saugaus valstybinio duomenų tinklo duomenų perdavimo tinklo ir kitas susijusias paslaugas⁴; dėl galimo piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi valstybės kontroliuojamai AB „Lietuvos geležinkeliai“ gresia pinigine bauda⁵. Šie įvykiai sulaukė didelio politikų, verslininkų ir visuomenės susidomėjimo, todėl, manytina, jog valstybės kontroliuojamų įmonių dalyvavimo ūkinėje veikloje problematika yra tema, verta dėmesio ir moksliniame lygmenyje.

Darbo tikslas ir uždaviniai. Šio darbo tikslas yra ištirti, su kokiomis problemomis skirtingų konkurencijos teisės pažeidimų kontekste susiduria privatūs ūkio subjektai, konkuruodami rinkoje su valstybės kontroliuojamais ūkio subjektais.

Tikslui pasiekti darbo autorius nusistatė šiuos uždavinius:

¹Šiame darbe valstybės kontroliuojamų įmonių sąvoką apima valstybės įmonės ir savivaldybės įmonės, kurių apibrėžimai yra pateikti Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymo 2 str. Taip pat šio darbo kontekste valstybės kontroliuojama įmonė yra suprantama kaip bet kuris ūkio subjektas, kuriam atitinkama valdžios institucija tiesiogiai ar netiesiogiai gali daryti lemiamą įtaką dėl to, kad yra jos savininkė, dėl finansinio dalyvavimo įmonėje arba dėl to, kad tai numato įmonių veiklą reglamentuojančios taisyklės.

²Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymo Nr. VIII-1099 18, 22, 26, 27, 30, 33, 35, 36, 37 ir 39 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas. *Paskelbta www.lrs.lt*, 2015-11-24, Nr. XIIP-3819.

³SERGIJENKO, Dina. *Lietuvos energija braunasi į privataus verslo teritoriją* [interaktyvus]. [žiūrėta 2016 m. balandžio 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://vz.lt/sectoriai/paslaugos/2015/11/08/lietuvos-energija-braunasi-i-privataus-verslo-teritorija>>.

⁴Lietuvos Respublikos valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2011, Nr. 163-7739. 43 str. 6 d.; Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2004 m. gegužės 14 d. įsakymas Nr. 1V-167 „Dėl Saugaus valstybinio duomenų perdavimo tinklo nuostatų ir Saugaus valstybinio duomenų perdavimo tinklo paslaugų teikimo taisyklių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 83-3025.

⁵ DEGUTIS, Gintautas. *EK ruošiasi bausti „Lietuvos geležinkelius“* [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-04-11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://vz.lt/sectoriai/transportas-logistika/2016/03/17/ek-ruosiasi-bausti-lietuvos-gelezinkelius>>.

1. Ištirti, kokį poveikį konkurencinėms sąlygoms skirtingose rinkose daro neteisėti savivaldybių sprendimai, kuriais yra privilegijuojamos savivaldybių įsteigtos ir kontroliuojamos įmonės;
2. Ištirti, kokias konkurencijos problemas gali sukelti valstybės kontroliuojamų įmonių naudojimas valstybės suteiktomis specialiomis teisėmis, suteiktomis antikonkurencinių teisės aktų pagrindu.
3. Ištirti, kokias kliūtis privatiems ūkio subjektams vykdyti ūkinę veiklą savarankiškais veiksmais sukelia dominuojančią padėtį rinkoje užimančios valstybės kontroliuojamos įmonės.

Tyrimo objektas. Šiame darbe bus analizuojami Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo⁶ (toliau – Konkurencijos įstatymas arba KĮ) 4 str. pažeidimai, kuriuos atliko savivaldybės, privilegijuodamos savo kontroliuojamas įmones; Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo⁷ (toliau – SESV) 106 str. pažeidimai, kurie pasireiškia antikonkurencinių valstybės priemonių, suteikiančių pranašumą veikti rinkoje valstybės kontroliuojamiems ūkio subjektams, taikymu; Konkurencijos įstatymo 7 str. pažeidimai, kuriuos atliko dominuojančią padėtį rinkoje užimančios valstybės kontroliuojamos įmonės. Dėl ribotos apimties šiame darbe nebus tiriama, kokias konkurencijos problemas sukelia valstybės pagalbos suteikimas valstybės kontroliuojamiems ūkio subjektams, taip pat nebus analizuojami su valstybės kontroliuojamų įmonių valdymu susiję klausimai.

Tyrimo metodai. Darbo uždaviniams įgyvendinti ir tikslui pasiekti bus naudojami toliau nurodomi metodai. *Sisteminis loginis* metodas bus naudojamas aiškinant atitinkamas Konkurencijos įstatymo ir SESV nuostatas, jų taikymo sąlygas, tokiu būdu atskleidžiant skirtingų konkurencijos teisės institutų turinį, specifiką ir taikymo ypatumus. *Empirinis* metodas bus pasitelkiamas klasifikuojant skirtingus konkurencijos teisės pažeidimus ir pateikiant nagrinėjamos temos kontekste aktualią statistiką, susijusią su analizuojamais konkurencijos teisės pažeidimais. Tokiu būdu bus įvertinama valstybės kontroliuojamų įmonių padaromų konkurencijos teisės pažeidimų reikšmingumas rinkai. *Lyginamuoju* metodu bus analizuojama šiuo metu galiojanti Konkurencijos įstatymo redakcija su toliau aptariamu Konkurencijos įstatymo pakeitimo projektu, siekiant įvertinti Konkurencijos tarybos įgaliojimų efektyvumą nagrinėjant Konkurencijos įstatymo 4 str. pažeidimus.

⁶ Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 1999, Nr. 30-856.

⁷ Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija. OL 2012, C 326, p. 1-390.

Analitiniu metodu bus tiriama Lietuvos Respublikos Valstybės kontrolės audito ataskaita, Lietuvos laisvosios rinkos instituto pozicijos, siekiant nustatyti ar Konkurencijos tarybos įgaliojimų praplėtimas gali padėti spręsti su savivaldybių kontroliuojamų įmonių protegavimu susijusias problemas. *Lyginamuoju funkciniu* metodu bus lyginama Europos Komisijos ir Europos Teisingumo Teismo praktika bylose dėl SESV 106 str. pažeidimų su konkrečiais atvejais, kuriuose figūruoja valstybės kontroliuojami ūkio subjektai Lietuvoje.

Darbo originalumas. Atliekamo tyrimo originalumas pasireiškia sisteminė skirtingų konkurencijos teisės pažeidimų analize ir konkrečių valstybės kontroliuojamų įmonių dalyvavimo ūkinėje veikloje sukiamų konkurencijos problemų identifikavimu ir teisiniu įvertinimu. Nagrinėjama tema Lietuvoje iki šiol nebuvo tirta moksliniu lygmeniu, šia tema nėra parašytų mokslinių straipsnių ar kitų mokslinio pobūdžio darbų.

Darbo šaltiniai. Šiame darbe daugiausia bus analizuojami Konkurencijos tarybos nutarimai, bylose dėl Konkurencijos įstatymo 4 str. ir 7 str. pažeidimų ir su jais susiję Lietuvos teismų sprendimai, taip pat Europos Komisijos ir Europos Teisingumo Teismo sprendimai bylose dėl SESV 106 str. pažeidimų, taip pat Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo nutarimai.

1. DĖL SAVIVALDYBIŲ KONTROLIUOJAMŲ ĮMONIŲ PRIVILEGIJAVIMO KYLANČIOS KONKURENCIJOS PROBLEMOS

Konkurencijos įstatymo 4 str. 1 d. įtvirtina pareigą valstybės valdymo ir savivaldos institucijoms, vykdančioms joms pavestus uždavinius, susijusius su ūkinės veiklos reguliavimu, užtikrinti sąžiningos konkurencijos laisvę.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis teismas (toliau – Konstitucinis Teismas) yra pažymėjęs, jog sąžiningos konkurencijos apsauga yra pagrindinis būdas užtikrinti asmens ir visuomenės interesų darną reguliuojant ūkinę veiklą, sukurti ūkio, kaip sistemos, savireguliaciją, skatinančią optimaliai paskirstyti ekonominius išteklius, veiksmingai juos panaudoti, didinti ekonominį augimą ir kelti vartotojų gerovę. Nuostata, kad įstatymas saugo sąžiningos konkurencijos laisvę, reiškia įpareigojimą įstatymų leidėjui įstatymais nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad nebūtų monopolizuojama gamyba ir rinka, būtų užtikrinta sąžiningos konkurencijos laisvė ir būtų numatytos priemonės ir būdai jai apsaugoti. Konstitucinė sąžiningos konkurencijos apsaugos garantija suponuoja draudimą ūkinę veiklą

reguliuojančioms valstybės valdžios, savivaldybių institucijoms priimti sprendimus, kuriais yra ar gali būti iškreipiama sąžininga konkurencija, ir įpareigoja valstybės valdžios, savivaldybių institucijas teisinėmis priemonėmis užtikrinti sąžiningos konkurencijos laisvę⁸.

Konkurencijos įstatymo 4 str. 2 d. detalizuoja šio straipsnio pirmoje dalyje įtvirtintą viešojo administravimo subjektų pareigą užtikrinti sąžiningos konkurencijos laisvę ir apibrėžia, kokius veiksmus valstybės valdymo ir savivaldos institucijoms draudžiama atlikti, t.y. viešojo administravimo subjektams draudžiama priimti teisės aktus arba kitus sprendimus, kurie teikia privilegijas arba diskriminuoja atskirus ūkio subjektus ar jų grupes ir dėl kurių atsiranda ar gali atsirasti konkurencijos sąlygų skirtumų atitinkamoje rinkoje konkuruojantiems ūkio subjektams, išskyrus atvejus, kai skirtingų konkurencijos sąlygų neįmanoma išvengti vykdant Lietuvos Respublikos įstatymų reikalavimus.

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo suformuotoje KĮ 4 str. taikymo praktikoje yra pripažįstama, jog KĮ 4 str. 2 d. pažeidimas gali būti konstatuojamas tada, kai nustatoma šių trijų aplinkybių visuma:

- 1) valstybės ar savivaldybės institucijos sprendimas teikia privilegijas arba diskriminuoja atskirus ūkio subjektus ar jų grupes;
- 2) dėl tokio sprendimo atsiranda ar gali atsirasti konkurencijos sąlygų skirtumų atitinkamoje rinkoje konkuruojantiems ūkio subjektams;
- 3) skirtingos konkurencijos sąlygos nėra nulemtos Lietuvos Respublikos įstatymų vykdymo⁹.

Nagrinėjamame straipsnyje yra kalbama apie pareigą nepriimti teisės aktų ar kitų sprendimų, galinčių sukurti skirtingas konkurencijos sąlygas rinkoje. Tačiau taikant Konkurencijos įstatymo 4 str., viešojo administravimo subjekto valios išraiškos forma neturėtų būti suabsoliutinama. Lietuvos Respublikos Konkurencijos taryba (toliau – Konkurencijos taryba) yra nurodžiusi, jog nors sutartis negali būti laikoma teisės aktu, tačiau pagal Konkurencijos įstatymo 4 str. 2 d., viešojo administravimo subjektams draudžiama priimti ir bet kokius kitus sprendimus, kurie teikia privilegijas arba diskriminuoja atskirus ūkio subjektus. Taigi, nepriklausomai nuo to, ar tam tikras diskriminacinio ar

⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Kelių transporto kodekso 17¹ straipsnio (2009 m. gruodžio 17 d. redakcija) 2 dalies 2 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai. *Teisės aktų registras*, 2015, Nr. 683.

⁹ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2015 m. spalio 5 d. nutartis administracinėje byloje *UAB „Logotipo projektai“, UAB „Neoreklama“, UAB „Katos studija“, Baltijos išorinės reklamos filmų asociacija v. Lietuvos Respublikos Konkurencijos taryba*, Nr. eA-2143-502/2015.

privilegijuojančio pobūdžio elgesys yra įtvirtinamas konkrečiu teisės aktu, ar jis išreiškiamas bet koku kitu sprendimu, nepatenkančiu į teisės aktų kategoriją, toks elgesys gali būti vertinamas Konkurencijos įstatymo požiūriu¹⁰.

Kaip buvo nurodyta, viena iš būtinųjų sąlygų Konkurencijos įstatymo 4 str. 2 d. pažeidimui konstatuoti yra aplinkybė, jog skirtingos konkurencijos sąlygos nėra nulemtos Lietuvos Respublikos įstatymų vykdymo. Atsižvelgus į Lietuvos Respublikos Konstitucijos¹¹ 46 str. įtvirtintą ūkinės veiklos laisvės principą, draudimą monopolizuoti rinką ir būtinybę užtikrinti sąžiningą konkurenciją, ši sąlyga apima tokius atvejus, kuomet viešojo administravimo subjektas neturi diskrecijos pasirinkti tam tikrą elgesio modelį, o priimdamas konkretų sprendimą (aktą) paprasčiausiai vykdo iš įstatymo kylantį imperatyvų reikalavimą¹².

Taigi, Konkurencijos įstatymo 4 str. nustato viešojo administravimo subjektams pozityviąją pareigą užtikrinti sąžiningos konkurencijos laisvę, bei negatyviąją pareigą – nepriimti teisės aktų, kuriais gali būti sukuriamos skirtingos konkurencijos sąlygos atitinkamoje rinkoje.

Kaip yra įvertinusi Konkurencijos taryba, gali būti situacijų, kai institucijos, atsakingos už tam tikrų viešųjų paslaugų teikimą, steigia sau pavaldžias bendroves, kurios vykdo ūkinę veiklą ir teikia paslaugas rinkoje konkuruodamos su privačiais ūkio subjektais. Dėl to institucijoms gali kilti interesų konfliktas, nes, viena vertus, jos turi užtikrinti sąžiningos konkurencijos laisvę visiems rinkos dalyviams, bet, kita vertus, jos turi finansinį suinteresuotumą sėkminga jų kontroliuojamų bendrovių veikla, todėl gali siekti suteikti išimtines ar specialias teises savo kontroliuojamoms bendrovėms¹³.

Privilegijuojant ūkio subjektus yra pažeidžiamas lygiateisiškumo ir nediskriminavimo principas, reiškiantis, kad vienodose situacijose ūkio subjektai turi būti vertinami vienodai, o

¹⁰ Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Vilniaus miesto savivaldybės veiksmų perkant paslaugas iš UAB „Rubicon eventus“ atitikties Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams“. *Informaciniai pranešimai*, 2007, Nr. 79(1)–1087.

¹¹ Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 33-1014.

¹² Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. gegužės 30 d. sprendimas administracinėje byloje *Trakų rajono savivaldybės administracija ir UAB „Komunalinių įmonių kombinatas“ v. Lietuvos Respublikos Konkurencijos taryba*, Nr. A858-1484/2012; 2013 m. balandžio 15 d. nutartis administracinėje byloje *UAB „Litesko“ v. Konkurencijos taryba*, Nr. A858-282/2013.

¹³ Lietuvos Respublikos Konkurencijos taryba *Sprendimų poveikio konkurencijai vertinimo gairės*, 9.1.6. p. [interaktyvus]. Žiūrėta [2016-04-11]. Prieiga per internetą: < http://kt.gov.lt/index.php?show=vs_apie >.

skirtingose – skirtingai, nebent privilegijavimą ar diskriminavimą būtų galima pateisinti, kaip tai yra numatyta Konstitucinio Teismo doktrinoje dėl ūkinės veiklos ribojimų¹⁴.

Ūkio subjektų privilegijavimas Konkurencijos įstatymo 4 str. prasme gali pasireikšti išimtinių teisių ir/arba specialiųjų teisių veikti atitinkamoje rinkoje suteikimu. Priklausomai nuo privilegijavimo formos, atitinkamoje rinkoje gali kilti skirtingo pobūdžio konkurencijos problemų. Nepagrįstas ūkio subjektų privilegijavimas yra žalingas rinkai, ją iškraipantis, sukuriantis skirtingas konkurencijos sąlygas, dėl ko nukenčia, visų pirma, toje pačioje rinkoje veikiantys konkurentai ir, galiausiai, paslaugas ir/ar prekes įsigyjantys vartotojai.

1.1. Rinkos uždarymas

Viena iš konkurencijos problemų, kuri kyla savivaldybių kontroliuojamoms įmonėms dalyvaujant ūkinėje veikloje, yra rinkos uždarymas. Atitinkamą rinką galima laikyti uždaryta, kuomet savivaldybės suteikia išimtines teises teikti paslaugas savo kontroliuojamoms įmonėms, dėl ko privatūs ūkio subjektai netenka galimybės teikti paslaugų tam tikrą laiką tarpą. Išimtinėmis teisėmis laikomos tokios teisės, kurios suteikiamos tik vienam ūkio subjektui tam tikroje geografinėje teritorijoje tiekti tam tikrą prekę ar vykdyti tam tikrą veiklą¹⁵.

Ūkio subjektui suteikiant išimtines teises atitinkamoje rinkoje yra sukuriamas monopolis. Konstitucinis Teismas yra nurodęs, jog valstybė turi teisinėmis priemonėmis riboti monopolines tendencijas ir negalima įstatymu suteikti ūkio subjektui išimtinių teisių veikti kurioje nors ūkio srityje, o asmens ūkinė laisvė gali būti ribojama tik tada, kada yra

¹⁴ *Ibid.*, 9.1.5. p.; Konstitucinis teismas yra nurodęs, jog imantis ūkinės veiklos ribojimų ir draudimų nustatymo, turi būti laikomasi tam tikrų sąlygų: 1) ūkinės veiklos laisvė ribojama įstatymu; 2) ribojimai yra būtini demokratinėje visuomenėje siekiant apsaugoti kitų asmenų teises ir laisves bei Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintas vertybes, taip pat konstituciškai svarbius tikslus; 3) ribojimais nėra paneigiama teisių ir laisvių prigimtis bei esmė; 4) yra laikomasi konstitucinio proporcingumo principo (Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. rugsėjo 26 d. nutarimo Nr. 1170 „Dėl cakraus rinkos reguliavimo priemonių“ 2.3, 2.4 punktų, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 12 d. nutarimo Nr. 879 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. kovo 12 d. nutarimo Nr. 284 „Dėl baltojo cukraus gamybos kvotos nustatymo“ pakeitimo“ 2 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos cukraus įstatymo 4 straipsnio 1 daliai (2000 m. gegužės 18 d. redakcija), 2 daliai (1999 m. liepos 8 d. redakcija)“. *Valstybės žinios*, 2006, Nr. 62-2283.

¹⁵ *Cit. Op.* 6, 9.1.1. p.

būtina ginti vartotojų interesus, saugoti sąžiningą konkurenciją, kitas Konstitucijoje įtvirtintas vertybes¹⁶.

Pastarųjų metų Konkurencijos tarybos nutarimuose dėl Konkurencijos įstatymo 4 str. pažeidimų yra pažymima, kad viešojo administravimo subjekto sprendimas, kuriuo ūkio subjektui suteikiama išimtinė teisė vykdyti tam tikrą ūkinę veiklą, yra absoliučius konkurencijos sąlygų skirtumus sukurianti privilegijavimo forma¹⁷.

Kiek tai susiję su savivaldybių veikla organizuojant viešųjų paslaugų teikimą savivaldybių teritorijose, yra pripažįstama, jog sprendimas pirkti prekes iš vieno ūkio subjekto ar jų grupės apriboja kitų ūkio subjektų galimybes konkuruoti. Tokia padėtis atsiranda, kai priimant sprendimą neįvertinama, kad prekes gali tiekti daugiau ūkio subjektų ir netaikoma konkurencinga procedūra, pavyzdžiui, nėra organizuojamas konkursas, o atitinkamas ūkio subjektas pasirenkamas vadovaujantis ne objektyviais, o subjektyviais kriterijais. Tokiu atveju sprendime aiškiai išskiriamas privilegijuojamas ūkio subjektas, tiesiogiai nurodant konkretų ūkio subjektą, tiekimo šaltinį, prekės ženklą, patentą ar kilmės šalį, o atitinkamoje rinkoje sukuriamos skirtingos konkurencijos sąlygos, nes tokiam ūkio subjektui nebereikia konkuruoti kokybe ir kainomis dėl tam tikros pajamų dalies su kitais ūkio subjektais, veikiančiais toje rinkoje¹⁸.

Pažymėtina, jog išimtinių teisių veikti atitinkamoje rinkoje suteikimas ūkio subjektui savaime nėra antikoncepcinis elgesys. Kaip bus nurodyta toliau šiame rašto darbe, toks veikimo modelis tam tikrais atvejais gali būti tinkamas ir pagrįstas. Kitų ūkio subjektų teisės yra pažeidžiamos ir konkurencijos problemos kyla tada, kai viešojo administravimo subjektai išimtines teises veikti atitinkamoje rinkoje suteikia nesilaikydami konkurencingų procedūrų,

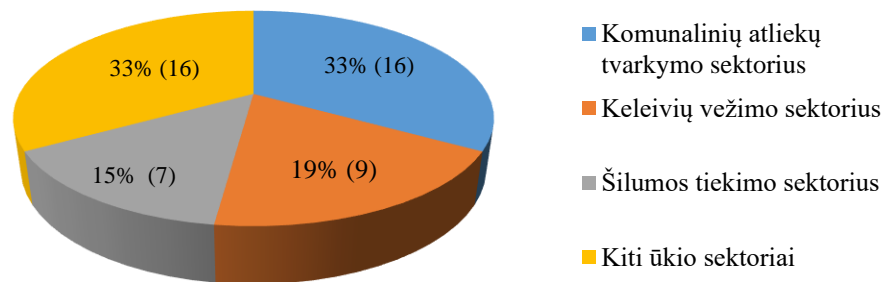
¹⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos telekomunikacijų įstatymo 8 straipsnio 1,2 ir 3 dalių bei 16 straipsnio 7, 8 ir 9 dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 85-2548. II konstatuojamosios dalies 6.1 ir 8.3 p.

¹⁷ Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Joniškio rajono savivaldybės sprendimų, pavedant UAB „Joniškio komunalinis ūkis“ eksploatuoti komunalinių atliekų tvarkymo sistemą, atitikties Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams“. *Informaciniai pranešimai*, 2012, Nr. 35-329; Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Kazlų Rudos miesto šilumos ūkio modernizavimo ir renovavimo sutartį su UAB „Litesko“ atitikties Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams“. *Informaciniai pranešimai*, 2012, Nr. 33-303.; Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Panevėžio miesto savivaldybės sprendimų organizuojant komunalinių atliekų tvarkymo sistemą atitikties Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams“. *Paskelbta www.kt.gov.lt*, 2015-07-16; Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Molėtų rajono savivaldybės sprendimų, pavedant uždarajai akcinei bendrovei „Molėtų švara“ eksploatuoti komunalinių atliekų tvarkymo sistemą, atitikties Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams“. *Paskelbta www.kt.gov.lt*, 2014-06-26.

¹⁸ *Cit. Op.* 6, 9.2.1 p.

vadovaudamiesi subjektyviais kriterijais ir nesiekdami parinkti objektyviai efektyviausią paslaugų teikėją.

Šioje darbo dalyje bus tiriama kokią įtaką konkurencinei aplinkai skirtingų ūkio sektorių rinkose daro neteisėti savivaldybių veiksmai, kuriais be konkurencingų procedūrų savivaldybių kontroliuojamoms įmonėms yra suteikiamos išimtinės teisės veikti atitinkamoje rinkoje ir užkertamas kelias privatiems ūkio subjektams teikti viešąsias paslaugas. Darbo autorius pasirinko nagrinėti komunalinių atliekų tvarkymo, keleivių vežimo ir šilumos ūkio sektorius, nes, įvertinus Konkurencijos tarybos nutarimų dėl KĮ 4 str. pažeidimų pasiskirstymą pagal skirtingas ūkinės veiklos sritis (žr. 1 paveikslas), galima daryti prielaidą, jog nurodyti ūkio sektoriai Lietuvoje yra labiausiai paveikti neteisėtų savivaldybių sprendimų.

1 paveikslas. **Konkurencijos tarybos nutarimai dėl Konkurencijos įstatymo 4 str. pažeidimų skirtinguose ūkio sektoriuose laikotarpiu nuo 1999 m. iki 2016 m.**

Šaltinis: Sudaryta autoriaus, remiantis: Konkurencijos tarybos duomenimis. Prieiga per internetą: <www.kt.gov.lt>.

1.1.1. Išimtinių teisių suteikimas komunalinių atliekų tvarkymo sektoriuje

Savivaldybės organizuoja komunalinių atliekų tvarkymo sistemas, būtinas jų teritorijose susidarančioms komunalinėms atliekoms tvarkyti, užtikrina tų sistemų funkcionavimą, organizuoja atliekų, kurių turėtojo nustatyti neįmanoma arba kuris neegzistuoja, tvarkymą ir administruoja komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos teikimą¹⁹.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymo (toliau – Atliekų tvarkymo įstatymas) 30 str. nuostatomis, tam tikras komunalinių atliekų tvarkymo sistemos organizavimo funkcijas savivaldybė gali pavesti atlikti komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administratoriui. Savivaldybė ar savivaldybės pavedimu komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administratorius atrenka komunalinių atliekų tvarkymo paslaugą teikiančius atliekų tvarkytojus įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka²⁰.

Konstitucinis Teismas 2015 m. kovo 5 d. nutarime²¹ pasisakė dėl Atliekų tvarkymo įstatymo 30 str. 4 d. atitikties Konstitucijai ir konkurencijos principų taikymo organizuojant atliekų tvarkymą savivaldybių teritorijose.

Konstitucinis teismas nurodė, jog savivaldybės, pasirinkdamos komunalinių atliekų naudojimo ir šalinimo paslaugų teikėjų atrankos būdą, turi vadovautis įstatymų ir kitų teisės aktų reikalavimais, *inter alia* privalo užtikrinti sąžiningos konkurencijos laisvę, atliekų naudojimo ir šalinimo viešųjų paslaugų teikimo nepertraukiamumą, gerą kokybę ir prieinamumą.

Kaip toliau nurodė Konstitucinis teismas, pavedimas vykdyti komunalinių atliekų naudojimo ir šalinimo veiklą savivaldybės įsteigta bendrovei arba kelių savivaldybių įsteigta atliekų tvarkymo įstaigai, įmonei ar organizacijai galimas tik tokiu atveju, kai tokiu pavedimu šiai bendrovei, įstaigai, įmonei ar organizacijai nėra teikiama privilegijų, nėra diskriminuojami kiti šioje rinkoje veikiantys ūkio subjektai, yra užtikrintas atliekų naudojimo ir šalinimo viešųjų paslaugų teikimo nepertraukiamumas, gera kokybė ir prieinamumas.

Pagal Konstituciją savivaldybės, laisvai ir savarankiškai veikdamos pagal ūkinę veiklą reguliuojančių įstatymų apibrėžtą kompetenciją, yra saistomos šalies ūkio konstitucinį

¹⁹ Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 1998, Nr. 61-1726. 25 str.; Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 55-1049; 2000, Nr. 91-2832; 2008, Nr. 113-4290. 6 str. 31 p.

²⁰ *Cit. Op.* 19, 30 str. 11 p.

²¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymo (2002 m. liepos 1 d. redakcija) 30 straipsnio 4 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Teisės aktų registras*, 2015, Nr. 3412.

pagrindą sudarančių principų ir kitų konstitucinių imperatyvų. Tai reiškia, kad atliekų tvarkymo srityje savivaldybės turi paisyti konstitucinio sąžiningos konkurencijos imperatyvo suponuojamo reikalavimo atliekų tvarkytojus atrinkti konkurso būdu pagal jų galimybes teikti nepertraukiamas, geros kokybės ir prieinamas paslaugas. Šis reikalavimas gali būti nevykdomas tik objektyviai pateisinamu pagrindu. Tokiu pagrindu nelaikytina vien tai, kad savivaldybė yra įsteigusi ūkio subjektą, veikiantį atliekų tvarkymo srityje.

Taigi, nurodytame Konstitucinio teismo nutarime yra akcentuojama būtinybė užtikrinti sąžiningos konkurencijos laisvę atliekų tvarkymo paslaugų teikėją parenkant konkurencingos procedūros būdu. Išimtinės teisės be konkurso savivaldybės kontroliuojamai įmonei galima suteikti tik išskirtiniais atvejais bei nepažeidžiant kitų ūkio subjektų teisių ir interesų. Visais atvejais savivaldybės turi užtikrinti atliekų naudojimo ir šalinimo viešųjų paslaugų teikimo nepertraukiamumą, gerą kokybę ir prieinamumą.

Apibendrinus atliekų tvarkymo sektoriuje galiojančią teisinę reguliavimą ir Konstitucinio teismo išaiškinimus, galima teigti, jog savivaldybės turi pareigą organizuoti komunalinių atliekų tvarkymo sistemas tokiu būdu, kuris užtikrintų sąžiningos konkurencijos laisvę atitinkamoje rinkoje.

Tačiau Konkurencijos tarybos praktikos analizė leidžia daryti išvadą, jog savivaldybės yra linkusios nesilaikyti reikiamų procedūrų, skirtų užtikrinti sąžiningą ir efektyvią konkurenciją komunalinių atliekų tvarkymo sektoriuje ir šioms paslaugoms teikti dažnu atveju nepagrįstai pasitelkia būtent tuo tikslu įsteigtas savo kontroliuojamas įmones.

Panevėžio miesto savivaldybė buvo suteikusi SPAB „Panevėžio komunalinis ūkis“ išimtinę teisę veikti atliekų surinkimo rinkoje²², Kretingos rajono savivaldybė savo sprendimu UAB „Kretingos komunalininkas“ buvo suteikusi išimtinę teisę veikti atliekų surinkimo rinkoje²³, Kauno miesto savivaldybė suteikė išimtinės teises mišrių komunalinių atliekų surinkimą ir vežimą Kauno mieste vykdyti UAB „Kauno švara“²⁴, Konkurencijos taryba vienoje byloje yra konstatavusi, jog 16 savivaldybių Lietuvoje pavedė komunalinių atliekų naudojimą ir/ar šalinimą vykdyti trims regioniniams atliekų tvarkymo centrams -

²² Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Panevėžio miesto tarybos veiksmų atitikimo Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams“. *Paskelbta www.kt.gov.lt, 2002-02-28, Nr. 23.*

²³ Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Kretingos rajono savivaldybės veiksmų atitikimo konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams“. *Paskelbta www.kt.gov.lt, 2002-06-13, Nr. 63.*

²⁴ Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Vilniaus miesto savivaldybės tarybos 2007 m. vasario 14 d. sprendimu Nr. 1-1537 patvirtintų viešosios komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos teikėjo atrankos konkurso sąlygų atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams“. *Informaciniai pranešimai*, 2008, 48(1)-686.

UAB „Klaipėdos regiono atliekų tvarkymo centras“, UAB „Šiaulių regiono atliekų tvarkymo centras“ ir UAB „Telšių regiono atliekų tvarkymo centras“²⁵. Elektrėnų savivaldybė savo sprendimu pavedė UAB „Elektrėnų komunalinis ūkis“, UAB „Gelvita“ bei VšĮ „Pagrenda“ tvarkyti komunalines atliekas²⁶, Trakų rajono savivaldybė UAB „Trakų rajono komunalinių įmonių kombinatas“ suteikė išimtines teises vykdyti komunalinių atliekų tvarkymo veiklą²⁷, Pakruojo rajono savivaldybė suteikė UAB „Pakruojo komunalininkas“ išimtines teises teikti komunalinių atliekų surinkimo ir vežimo paslaugas²⁸, Joniškio rajono savivaldybė suteikė UAB „Joniškio komunalinis ūkis“ išimtines teises teikti atliekų tvarkymo paslaugas²⁹, Vilniaus rajono savivaldybė sprendimu vienašališkai pavedė UAB „Nemenčinės komunalininkas“ ir UAB „Nemėžio komunalininkas“ teikti komunalinių atliekų surinkimo ir transportavimo paslaugas³⁰, Kaišiadorių rajono savivaldybė suteikė SĮ „Kaišiadorių paslaugos“ išimtines teises teikti komunalinių atliekų surinkimo ir vežimo paslaugas Kaišiadorių rajono savivaldybės teritorijoje³¹, Molėtų rajono savivaldybė suteikė UAB „Molėtų švara“ išimtines teises teikti komunalinių atliekų surinkimo ir vežimo paslaugas³², Šalčininkų rajono savivaldybė suteikė UAB „Tvarkyba“ ir UAB „Eišiškių komunalinis ūkis“

²⁵ Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl savivaldybių sprendimų dėl funkcijų perdavimo regioniniams atliekų tvarkymo centrams atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams“. *Informaciniai pranešimai*, 2008, Nr. 99(1)-1337.

²⁶ Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Elektrėnų savivaldybės sprendimų, pavedant komunalinių atliekų tvarkymo darbus UAB „Elektrėnų komunalinis ūkis“, UAB „Gelvita“ ir VšĮ „Pagrenda“, atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams“. *Informaciniai pranešimai*, 2010, Nr. 99-1175.

²⁷ Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Trakų rajono savivaldybės sprendimų, pavedant viešosios atliekų tvarkymo sistemos eksploatavimą ir plėtojimą vykdyti UAB „Trakų rajono komunalinių įmonių kombinatas“, atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams“. *Informaciniai pranešimai*, 2011, Nr. 13(1)-92.

²⁸ Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Pakruojo rajono savivaldybės sprendimų, pavedant UAB „Pakruojo komunalininkas“ teikti komunalinių atliekų tvarkymo paslaugas, atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams“. *Informaciniai pranešimai*, 2012, Nr. 33-304.

²⁹ Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Joniškio rajono savivaldybės sprendimų, pavedant UAB „Joniškio komunalinis ūkis“ eksploatuoti komunalinių atliekų tvarkymo sistemą, atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams“. *Informaciniai pranešimai*, 2012, Nr. 35-329.

³⁰ Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Vilniaus rajono savivaldybės sprendimų, pavedant UAB „Nemenčinės komunalininkas“ ir UAB „Nemėžio komunalininkas“ teikti komunalinių atliekų surinkimo ir transportavimo paslaugas, atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams“. *Paskelbta www.kt.gov.lt*, 2013-03-17, Nr. 2S-1.

³¹ Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Kaišiadorių rajono savivaldybės sprendimų, pavedant savivaldybės įmonei „Kaišiadorių paslaugos“ teikti komunalinių atliekų ir atliekų, kurių turėtojo nustatyti neįmanoma arba kuris neegzistuoja, tvarkymo paslaugas, atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams“. *Paskelbta www.kt.gov.lt*, 2014-06-26, Nr. 26-6.

³² Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Molėtų rajono savivaldybės sprendimų, pavedant uždarajai akcinei bendrovei „Molėtų švara“ eksploatuoti komunalinių atliekų tvarkymo sistemą, atitikties Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams. *Paskelbta www.kt.gov.lt*, 2014-06-26, Nr. 2S-5.

išimtinės teisės vykdyti ūkinę veiklą atitinkamoje komunalinių atliekų tvarkymo rinkoje³³, Panevėžio miesto savivaldybė suteikė AB „Panevėžio specialus transportas“ išimtinės teisės teikti komunalinių atliekų surinkimo ir vežimo paslaugas savivaldybės teritorijoje³⁴.

Nurodytais atvejais savivaldybės neorganizuodavo konkursų atliekų tvarkymo paslaugų teikėjui parinkti ir pavesdavo šias paslaugas teikti savo kontroliuojamiems ūkio subjektams, suteikiant jiems išimtinės teisės veikti atitinkamoje rinkoje.

Kaip nurodo Konkurencijos taryba, savivaldybė, nuspręsdama ne konkurso tvarka pavesti komunalinių atliekų surinkimo ir vežimo paslaugas teikti savo kontroliuojamai įmonei ją privilegijuoja ir tuo pačiu diskriminuoja kitus šias paslaugas galinčius teikti ūkio subjektus. Toks savivaldybės sprendimas užkerta kelią kitiems ūkio subjektams siūlyti ir teikti komunalinių atliekų surinkimo ir vežimo paslaugas savivaldybės teritorijoje³⁵.

Išimtinių teisių suteikimas įmonei sudaro kur kas palankesnes sąlygas vykdyti ūkinę veiklą atitinkamoje rinkoje nei kitiems ūkio subjektams, taip pat leidžia išvengti konkurencijos dėl paslaugų teikimo savivaldybės teritorijoje. Nustačius, kad atitinkamoje rinkoje veikia ar galėtų veikti ir kiti ūkio subjektai, savivaldybės sprendimas be konkurencingos procedūros pavesti savo kontroliuojamai įmonei teikti komunalinių atliekų tvarkymo paslaugas, faktiškai lemia ir tai, kad kiti ūkio subjektai atitinkamoje rinkoje apskritai praranda galimybę veikti ir konkuruoti, o įmonei suteikiama galimybė be konkurencijos išlaikyti atitinkamos rinkos monopoliją³⁶.

Apibendrinant galima teigti, jog savivaldybės, proteguodamos savo kontroliuojamas įmones užkerta kelią kitiems atliekų tvarkymo paslaugas galintiems teikti privatiems ūkio subjektams konkuruoti su savivaldybės kontroliuojamomis įmonėmis apskritai dėl rinkos, t.y. privatiems ūkio subjektams iš viso nėra sudaroma galimybė siūlyti savo paslaugas. Dėl to privatūs ūkio subjektai negali veikti atitinkamoje atliekų tvarkymo rinkoje. Taigi, savivaldybės, nepagrįstai nuspręsdamos suteikti savo kontroliuojamoms įmonėms išimtinės

³³ Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Šalčininkų rajono savivaldybės sprendimo, pavedant UAB „Tvaryba“ ir UAB „Eišiškių komunalinis ūkis“ eksploatuoti komunalinių atliekų tvarkymo sistemą, atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams“. *Paskelbta www.kt.gov.lt, 2014-12-18, Nr. 2S-15.*

³⁴ Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Panevėžio miesto savivaldybės sprendimų organizuojant komunalinių atliekų tvarkymo sistemą atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams“. *Paskelbta www.kt.gov.lt, 2015-07-16, 2S-10.*

³⁵ Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Pakruojo rajono savivaldybės sprendimų, pavedant UAB „Pakruojo komunalininkas“ teikti komunalinių atliekų tvarkymo paslaugas, atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams“. *Informaciniai pranešimai*, 2012, Nr. 33-304.

³⁶ Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Panevėžio miesto savivaldybės sprendimų organizuojant komunalinių atliekų tvarkymo sistemą atitikties Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams“. *Paskelbta www.kt.gov.lt, 2015-07-16, Nr. 2S-10.*

teises teikti atliekų tvarkymo viešąsias paslaugas, uždaro atitinkamas komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų rinkas.

Išimtinių teisių suteikimas gali turėti skirtingą poveikį rinkai ir kitų ūkio subjektų galimybėms joje konkuruoti, priklausomai nuo termino, kuriam tokias teises savivaldybė savo kontroliuojamai įmonei suteikė. Savivaldybės su savo kontroliuojamomis įmonėmis sutartis sudaro įvairiais terminais, pavyzdžiui, 5 metų³⁷, 8 metų³⁸, 10 metų laikotarpiui³⁹ ar išvis neterminuotai⁴⁰. Be to, reikia pažymėti, jog savivaldybės, sudarydamos paslaugų teikimo sutartis su savo kontroliuojamomis įmonėmis, dažnu atveju numato galimybę sutartį pratęsti, todėl rinkos uždarymo poveikis faktiškai gali būti sunkesnis. Kaip vienoje bylų yra pažymėjęs Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, sutarties pratęsimas 8 metų terminui apriboja potencialių konkurentų galimybes patekti į rinką pakankamai ilgam laikui⁴¹.

Vertindama išimtinių teisių suteikimo termino reikšmę, Konkurencijos taryba yra nurodžiusi, jog vien konkurencingos procedūros taikymas savaime negarantuos konkurencijos teikiamos naudos, jei nebus atsižvelgiama į keletą reikšmingų aplinkybių. Nesant konkretaus sutarties galiojimo termino, atliekų tvarkymo paslaugas teikianti įmonė veiks tokiais pačiomis sąlygomis, kaip ir be konkurencingos procedūros paskirta įmonė, nes bus apsaugota nuo konkurencinio spaudimo ir būtinybės varžytis su potencialiais konkurentais savo siūloma kaina. Panašias pasekmes gali turėti ir nepagrįstai ilgas sutarties galiojimo terminas⁴².

Taigi, rinkos uždarymo efektas gali turėti skirtingo sunkumo poveikį rinkai, priklausomai nuo to, kuriam laikui išimtinės teisės veikti rinkoje yra suteikiamos.

³⁷ Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Vilniaus rajono savivaldybės sprendimų, pavedant UAB „Nemenčinės komunalininkas“ ir UAB „Nemėžio komunalininkas“ teikti komunalinių atliekų surinkimo ir transportavimo paslaugas, atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams“. *Paskelbta* www.kt.gov.lt, 2013-03-17, Nr. 2S-1; Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Molėtų rajono savivaldybės sprendimų, pavedant uždarajai akcinei bendrovei „Molėtų švara“ eksploatuoti komunalinių atliekų tvarkymo sistemą, atitikties Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams. *Paskelbta* www.kt.gov.lt, 2014-06-26, Nr. 2S-5.

³⁸ *Cit. Op.* 20.

³⁹ *Cit. Op.* 27.

⁴⁰ *Cit. Op.* 22.

⁴¹ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. gegužės 30 d. sprendimas administracinėje byloje *Trakų rajono savivaldybės administracija ir UAB „Trakų rajono komunalinių įmonių kombinatas“ v. Lietuvos Respublikos Konkurencijos taryba*, Nr. A-858-1484-12.

⁴² Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų rinkos tyrimo baigimo“. *Paskelbta* www.kt.gov.lt, 2015-04-30, Nr. 1S-47/2015. 76 p.

Konkurencijos taryba, siekdama įvertinti komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų organizavimo praktiką Lietuvoje, palyginti komunalinių atliekų tvarkytojams už jų paslaugas mokamas kainas skirtingose savivaldybėse ir pasiūlyti valstybės bei savivaldybių institucijoms priemones veiksmingai ir didžiausią naudą vartotojams teikiančiai konkurencijai užtikrinti, atlikto komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų rinkos tyrimą⁴³ (toliau – Rinkos tyrimas). Rinkos tyrimo išvados parodo, kokią naudą vartotojams suteikia konkurencijos principų laikymasis organizuojant atliekų tvarkymą savivaldybės teritorijoje.

Kauno mieste, kuriame komunalinių atliekų surinkimo ir vežimo paslaugas teikia be konkurencingos procedūros parinkta savivaldybės kontroliuojama įmonė UAB „Kauno švara“, komunalinių atliekų surinkimas ir vežimas kainuoja 45% brangiau, nei Kauno rajone, kuris yra padalintas į dvi dalis, kuriose atliekų surinkimo ir vežimo paslaugas teikia dvi konkurso būdu parinktos įmonės, viena iš jų – UAB „Kauno švara“⁴⁴.

Panevėžio rajone, kur konkurencingos procedūros būdu buvo parinktas paslaugų teikėjas, 1 tonos komunalinių atliekų surinkimas ir vežimas į sąvartyną yra apie 11 procentų brangesnis nei Šiaulių rajone, kur veikia savivaldybės kontroliuojama įmonė, parinkta netaikant konkurencingos procedūros⁴⁵. Tačiau, Konkurencijos taryba pažymėjo, kad Panevėžio rajono savivaldybė sutartį su komunalinių atliekų surinkimo ir vežimo paslaugas teikiančia įmone pasirašė 2003 m. Iš pradžių pasirašius sutartį 4,5 metų laikotarpiui, šio laikotarpio pabaigoje atskiro susitarimo pagrindu sutartis tapo neterminuota. Atsižvelgiant į tai, nepaisant konkurencingos procedūros taikymo sudarant sutartį, dėl neterminuotos sutarties atliekų tvarkytojas buvo apsaugotas nuo konkurencinio spaudimo ir būtinybės varžytis su potencialiais konkurentais savo siūloma kaina. Atitinkamai tokią situaciją galima prilyginti atliekų tvarkytojo parinkimui netaikant konkurencingos procedūros, todėl tikėtina, kad savivaldybei organizavus naują konkurencingą procedūrą šių paslaugų kaina galėtų reikšmingai pasikeisti⁴⁶.

Rokiškio rajone, kur veikia be konkurencingos procedūros pasirinkta įmonė, 1 tonos komunalinių atliekų surinkimo ir vežimo kaina yra 45 procentais didesnė nei Ukmergės rajone, kuriame šias paslaugas teikianti įmonė parinkta konkurso būdu⁴⁷.

⁴³ Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų rinkos tyrimo baigimo“. Paskelbta www.kt.gov.lt, 2015-04-30, Nr. IS-47/2015.

⁴⁴ *Cit. Op.* 37, 55 p.

⁴⁵ *Cit. Op.* 37, 63 p.

⁴⁶ *Cit. Op.* 37, 64 p.

⁴⁷ *Cit. Op.* 37, 70 p.

Rinkos tyrimo metu lygintose savivaldybėse paslaugų kainos skyrėsi nuo 5 iki 100 procentų. Iš atliktų palyginimų galima pastebėti tendenciją, kad mažiausios paslaugų kainos vyrauja savivaldybėse, kurios taiko konkurencingą procedūrą komunalinių atliekų surinkimo ir vežimo paslaugų teikėjams parinkti, tuo tarpu didžiausios paslaugų kainos yra savivaldybėse, kurios šias paslaugas paveda teikti savo kontroliuojamoms įmonėms, neorganizuodamos konkurso paslaugų teikėjui parinkti⁴⁸.

Apibendrinant, galima daryti išvadą, jog savivaldybės, pavesdamos atliekų tvarkymo paslaugas teikti savo kontroliuojamoms įmonėms nesilaikydamos konkurencingų procedūrų, užkerta kelią kitiems, efektyvesniems ūkio subjektams siūlyti ir teikti šias paslaugas. Dėl to galiausiai žalą patiria vartotojai, turintys mokėti didesnes kainas už teikiamas komunalinių atliekų tvarkymo paslaugas.

1.1.2. Išimtinių teisių suteikimas keleivių vežimo sektoriuje

Savivaldybės organizuoja keleivių vežimą vietiniais maršrutais⁴⁹. Savivaldybių institucijos formuoja viešojo vietinio transporto veiklos strategiją ir organizuoja jos įgyvendinimą⁵⁰, valdo ir organizuoja keleivių vežimą vietinio susisiekimo maršrutais ir lengvaisiais automobiliais taksi⁵¹.

Valstybė užtikrina vežėjų patekimo į transporto paslaugų rinką nediskriminacinių sąlygų nustatymą⁵² ir vežėjų veiklos savarankiškumą, taip pat laisvą ir sąžiningą konkurenciją transporto paslaugų rinkoje⁵³.

Vadovaujantis Kelių transporto kodekso 17¹ str. 1 d., savivaldybių institucijos, vadovaudamosi Reglamentu Nr. 1370/2007⁵⁴, užtikrina bendrus interesus tenkinančių keleivinio kelių transporto viešųjų paslaugų teikimą, kurio, atsižvelgdami į savo komercinius

⁴⁸ *Cit. Op.* 37, 81 p.

⁴⁹ Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 1994, Nr. 55-1049.

⁵⁰ Lietuvos Respublikos transporto veiklos pagrindų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2002, Nr. 29-1034. 4 str. 4 d.

⁵¹ Lietuvos Respublikos kelių transporto kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 1996, Nr. 119-2772. 4 str. 3 d.

⁵² *Cit. Op.* 46, 3 str. 3 p.

⁵³ *Cit. Op.* 46, 3 str. 4 p.

⁵⁴ 2007 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1370/2007 dėl keleivinio geležinkelių ir kelių transporto viešųjų paslaugų ir panaikinant Tarybos reglamentus (EEB) Nr. 1191/69 ir (EEB) Nr. 1107/70. OL, 2007 L 315, p. 1.

interesus, vežėjai neprisiimtų arba neprisiimtų tokiu mastu ar tokiomis pačiomis sąlygomis negaudami atlygio.

Savivaldybių institucijos vežėjus teikti viešąsias paslaugas pagal viešųjų paslaugų įsipareigojimus parenka: 1) konkurso būdu, vadovaujantis Reglamento Nr. 1370/2007 5 straipsnyje nurodytais reikalavimais⁵⁵; 2) tiesiogiai sudarydamos viešųjų paslaugų tiekimo sutartį su vežėju, atitinkančiu Reglamento Nr. 1370/2007 5 straipsnyje nurodytus reikalavimus.

Pažymėtina, jog savivaldybės, sprendamos dėl vežėjo parinkimo būdo, turėtų atsižvelgti į tai, kad konkurencijos įvedimas suteikia galimybę mažesne kaina gauti patrauklesnes ir naujoviškesnes paslaugas, ir mažai tikėtina, kad tai kliudytų viešųjų paslaugų operatoriams vykdyti jiems patikėtus specialius uždavinius⁵⁶.

Konstitucinis teismas yra pasisakęs dėl Kelių transporto kodekso 17¹ str., kuriame įtvirtinta galimybė savivaldybėms neskelbiant konkurso sudaryti viešųjų paslaugų tiekimo sutartį su vežėju keleivinio kelių transporto paslaugoms teikti, atitikimo Konstitucijai ir nurodė kriterijus, kuriais vadovaujantis ši nuostata turi būti taikoma.

Konstitucinis Teismas pažymėjo, jog nors savivaldybės ir turi pareigą užtikrinti keleivių vežimą savivaldybės teritorijoje, tačiau jos neturi absoliučios diskrecijos nuspręsti, kokių būdu turi būti parenkamas šias paslaugas teiksiantis vežėjas. Savivaldybė, nusprendama dėl transporto paslaugų teikėjo parinkimo būdo, turi atsižvelgti į tai, ar yra kitų ūkio subjektų, norinčių ir galinčių teikti keleivinio kelių transporto viešąsias paslaugas, ir, jei jų esama, užtikrinti, kad jiems būtų sudarytos sąlygos konkuruoti dėl galimybės teikti šias paslaugas.

Vadovaujantis Konstitucinio Teismo pateiktais išaiškinimais, savivaldybė gali sudaryti viešųjų paslaugų teikimo sutartį tiesiogiai su vežėju esant tokios sąlygoms:

- 1) jeigu reikia užtikrinti keleivinio kelių transporto viešųjų paslaugų teikimą gyventojams;
- 2) rinkos dalyviai tokios paslaugos neteiktų arba neteiktų jos visa apimtimi, nes jiems tai komerciškai nenaudinga;

⁵⁵ Reglamento Nr. 1370/2007 5 straipsnis numato atvejus, kada viešojo keleivinio transporto viešųjų paslaugų sutartis gali būti sudaroma konkurso tvarka, bei kada viešojo keleivinio transporto viešąsias paslaugas gali nuspręsti teikti vietos kompetentinga institucija pati arba tiesiogiai sudaryti viešųjų paslaugų sutartis su teisiškai atskirtu subjektu.

⁵⁶ Reglamento Nr. 1370/2007 Preambulės 6 ir 7 p.

3) jeigu tokiu savivaldybės sprendimu nebūtų teikiamos privilegijos arba diskriminuojami kiti vežėjai.

Konstitucinis Teismas nurodė, kad konkurse dėl transporto paslaugos teikimo gyventojams privatūs ūkio subjektai ir savivaldybių įmonės turi teisę dalyvauti lygiomis sąlygomis.

Taigi, Savivaldybės, organizuodamos keleivių vežimą vietiniais maršrutais, vežėjų šioms paslaugoms teikti gali parinkti ne konkurso būdu tik išimtinu atveju – kai rinka paslaugos neteikia⁵⁷.

Apibendrinant aukščiau išdėstyta, galima teigti, jog galiojantis reguliavimas suponuoja savivaldybėms pareigą parenkant keleivių vežimo paslaugų teikėją užtikrinti sąžiningą konkurenciją.

Tokios pat pozicijos laikosi ir Konkurencijos taryba, nurodydama, jog savivaldybės sprendimai dėl keleivių vežimo vietinio reguliaraus susisiekimo maršrutais organizavimo, t. y. keleivių vežimo paslaugų teikėjų parinkimo ir jų veikimo sąlygų nustatymo turi būti priimami užtikrinant konkurencijos principų laikymąsi. Savivaldybė privalo užtikrinti konkurenciją keleivių vežimo vietinio reguliaraus susisiekimo maršrutų paslaugų rinkoje, skatinti paslaugų teikėjus konkuruoti dėl šių paslaugų teikimo vartotojams. Šią savo pareigą Savivaldybė įgyvendina kurdamą keleivių vežimo vietinio reguliaraus susisiekimo maršrutais sistemą, atitinkančią miesto gyventojų interesus, pagrįstą konkurencijos principais⁵⁸.

Savo ruožtu Konkurencijos taryba išskiria kelis keleivių vežimo vietinio (miesto) reguliaraus susisiekimo maršrutais organizavimo būdus, užtikrinančius sąžiningą konkurenciją. **Pirmas**, sąžininga konkurencija ir asmens ūkinės veiklos laisvė užtikrinama tik kai sudaromos galimybės atitinkamoje rinkoje veikti ir konkuruoti visiems norintiems ir galintiems ūkio subjektams. **Antras**, vieno paslaugų teikėjo parinkimas taikant konkurencingą procedūrą (konkurencija dėl rinkos) galimas, tik jeigu rinkoje dėl objektyvių aplinkybių (pavyzdžiui, viename ar keliuose maršrutuose) negali veikti neribotas ūkio subjektų skaičius, pavyzdžiui, dėl rinkos specifikos. Tokiu atveju sąžininga konkurencija gali būti užtikrinama skelbiant konkurencingą procedūrą dėl teisės teikti keleivių vežimo vietinio

⁵⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos kelių transporto kodekso 17¹ straipsnio (2009 m. gruodžio 17 d. redakcija) 2 dalies 2 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. Teisės aktų registras, 2015, Nr. 683.

⁵⁸ Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Šiaulių miesto savivaldybės sprendimų, organizuojant keleivių vežimo paslaugų teikimą, atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams“. Paskelbta Konkurencijos tarybos interneto svetainėje www.kt.gov.lt, 2016-01-07, Nr. 2S-1.

(miesto) reguliaraus susisiekimo paslauga tam tikrame maršrute ar maršrutuose. Konkurencingos procedūros metu konkurencija užtikrinama ūkio subjektų patekimo į rinką stadijoje atrenkant vieną ar kelis ūkio subjektus, tinkamus vežti keleivius. **Trečias**, vieno ar kelių paslaugų teikėjų parinkimas, taikant konkurencingą procedūrą, visai keleivių vežimo reguliaraus susisiekimo maršrutais sistemai. Toks keleivių vežimo paslaugos teikėjo ar teikėjų parinkimo būdas galėtų būti tinkamas tik tuo atveju, jeigu jis nediskriminuotų atskirų ūkio subjektų ar jų grupių, būtų efektyvesnis, užtikrintų didesnę naudą vartotojams ir tinkamiau įgyvendintų viešojo intereso tikslus, nei pirmieji du būdai⁵⁹.

Kaip teigia Konkurencijos tarybos narė Jūratė Šovienė, savivaldybės yra įsitikinusios, kad tik jos turi teisę nuspręsti, kas teks keleivių vežimo paslaugas jų administruojamose teritorijose. Įsitikinimą dėl išimtinių teisių veikti rinkoje suteikimo savivaldybės grindžia savos įmonės nauda: išlaikomos darbo vietos, mokami mokesčiai į savivaldybės biudžetą, skaidriai mokami atlyginimai. Be to, su sava įmone paprasčiau susitarti dėl, pavyzdžiui, savivaldybės skolos už transporto išlaidų kompensacijas mokėjimo atidėjimo⁶⁰.

Manytina, jog savivaldybių įvardijami motyvai yra naudojami tik siekiant pateisinti savo veiksmus, kuriais, suteikiant pranašumą prieš konkurentus savivaldybių kontroliuojamoms įmonėms, yra akivaizdžiai pažeidžiamos konkurencijos taisyklės.

Iš Konkurencijos tarybos praktikos keleivių vežimo sektoriaus bylose išskirtini keli atvejai, kuomet savivaldybės nesilaikė iš teisės aktų kylančios pareigos organizuojant keleivių vežimo paslaugų teikimą užtikrinti sąžiningos konkurencijos laisvę.

Vilniaus rajono savivaldybė neorganizuodama konkurso pavedė savo įmonei SĮ Vilniaus rajono autobusų parkas teikti vietinio susisiekimo keleivių vežimo paslaugas Nemenčinės kryptimi. Suteikus išimtines teises savivaldybės kontroliuojamai įmonei, kiti ūkio subjektai neteko galimybės konkuruoti dėl keleivių vežimo paslaugų teikimo Nemenčinės kryptimi, o išimtines teises gavusi SĮ Vilniaus rajono autobusų parkas išvengė konkurencijos tiek parenkant jį kaip vežėją, tiek teikiant keleivių vežimo paslaugas⁶¹. Atkreiptinas dėmesys, jog nagrinėjamu atveju kitų krypčių maršrutus savivaldybės teritorijoje aptarnavo privatūs vežėjai. Be to, iki įsteigiant SĮ Vilniaus rajono autobusų

⁵⁹ *Cit. Op. 54.*

⁶⁰ ŠOVIEŅĖ, J. *Keleivių vežimo rinka: kodėl privatūs vežėjai čia nepageidaujami?* [interaktyvus]. 2015-02-10 [žiūrėta 2016-04-11]. Prieiga per internetą: <http://kt.gov.lt/index.php?show=news_view&pr_id=1571> [žiūrėta 2016-04-11].

⁶¹ Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Vilniaus rajono savivaldybės tarybos 2010 m. birželio 11 d. sprendimo Nr. T3-153 atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams“. *Informaciniai pranešimai*, 2011, Nr. 75(1)-694.

parkas, Nemenčinės krypties maršrutus aptarnavo privatus vežėjas UAB „Almir“, kuris teises teikti keleivių vežimo paslaugas įgydavo dalyvaudamas Vilniaus rajono savivaldybės organizuojuose konkursuose.

Vilniaus apygardos administracinis teismas pripažino, jog savivaldybė nutraukė sutartį su Nemenčinės krypties maršrutus Vilniaus rajone aptarnavusia UAB „Almir“ ir nesudarė jai galimybių dalyvauti konkurse keleivinio kelių transporto viešosioms paslaugoms teikti tik dėl formalios priežasties, t. y. tik dėl to, kad UAB „Almir“ yra privatus subjektas, o ne savivaldybės įmonė. Taip pat savivaldybė vežėją viešosioms paslaugoms teikti parinko ir tiesiogiai su ja sudarė sutartį ne dėl to, kad reikėjo imtis veiksmų, siekiant užtikrinti būtino bendrųjų interesų patenkinimui keleivinio priemiestinio transporto viešųjų paslaugų Nemenčinės krypties maršrutuose teikimą⁶².

Kitu atveju Konkurencijos taryba pripažino, jog Vilniaus miesto savivaldybė nepagrįstai be konkurso ar konkurencingos procedūros suteikė išimtines teises savo kontroliuojamai įmonei UAB „Vilniaus viešasis transportas“ teikti viešąsias keleivių vežimo paslaugas 95 maršrutuose⁶³.

Šiuo atveju Konkurencijos taryba kvestionavo ne tik išimtinių teisių suteikimo savivaldybės kontroliuojamai įmonei teisėtumą, bet apskritai Vilniaus miesto savivaldybės taikomą viešųjų keleivių vežimo paslaugų organizavimo modelį, kuomet visus maršrutus aptarnauja vienas paslaugų teikėjas. Toks veiklos organizavimo modelis buvo grindžiamas siekiu užtikinti keleivių vežimo paslaugų kokybę, saugumą, mažesnes paslaugų kainas ir didesnę jų pasirinkimą. Tačiau savivaldybė nebuvo įvertinusi, ar nurodyti tikslai negalėtų būti pasiekti taikant kitus viešųjų keleivių vežimo paslaugų teikimo būdus, pavyzdžiui, kai minėtas paslaugas teikia keli ūkio subjektai.

Vilniaus miesto savivaldybė neįvertino kitų vežėjų galimybių teikti viešąsias keleivių vežimo paslaugas, nesudarė jiems galimybės konkuruoti dėl viešųjų keleivių vežimo paslaugų teikimo aptarnaujant maršrutą, maršrutų grupę ar visus maršrutus ir neužtikrino sąžiningos konkurencijos tarp esamų ir potencialių vežėjų. Savivaldybė neatlikusi jokio vertinimo nepagrįstai laikėsi pozicijos, jog tinkamą viešųjų keleivių vežimo paslaugų teikimą galima užtikrinti tik pavedant vienam ūkio subjektui teikti visas paslaugas, ir taip pateisinti

⁶² Vilniaus apygardos administracinio teismo 2015 m. kovo 10 d. sprendimas administracinėje byloje *Vilniaus rajono savivaldybė v. Lietuvos Respublikos Konkurencijos taryba*, Nr. I-7-968/2015.

⁶³ Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Vilniaus miesto savivaldybės sprendimų organizuojant keleivių vežimo paslaugų teikimą atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams“. Paskelbta www.kt.gov.lt, 2013-06-19, Nr. 2S-7.

kitų ūkio subjektų galimybių konkuruoti dėl viešųjų keleivių vežimo paslaugų teikimo ribojimą.

Kaip pažymėjo Konkurencijos taryba, konkuruodami dėl galimybės teikti viešąsias keleivių vežimo paslaugas konkrečiu maršrutu ūkio subjektai savivaldybei galbūt būtų pasiūlę tokias sąlygas, kurios lemtų mažesnes atitinkamo maršruto aptarnavimo sąnaudas. Pavedant viešąsias keleivių vežimo paslaugas teikti vienam ūkio subjektui be konkurso ar konkurencingos procedūros, jis nėra skatinamas veikti mažiausiomis įmanomomis sąnaudomis, kas gali lemti neracionalų savivaldybės išteklių panaudojimą, didesnius nuostolius, susidarančius teikiant viešąsias keleivių vežimo paslaugas, bei prastesnį gyventojų poreikių tenkinimą.

Dar vienu atveju Konkurencijos taryba nustatė, jog Šiaulių miesto savivaldybė 2010 m. suteikė savo kontroliuojamai įmonei UAB „Busturas“ išimtines teises teikti keleivių vežimo vietinio susisiekimo maršrutais paslaugas Šiaulių mieste 31 maršrutu iki 2020 m., su galimybe sutartį pratęsti dar 5 metams.

Šiuo atveju prie barjero patekti į atitinkamą keleivių vežimo rinką sukūrimo prisidėjo ir anksčiau savivaldybės priimtas įsakymas, kuriuo panaikinus Šiaulių miesto maršrutinių taksi maršrutus, Šiaulių miesto savivaldybė papildė UAB „Busturas“ pavestų aptarnauti maršrutų sąrašą. UAB „Busturas“ autobusais iki 17 sėdimųjų vietų keleivius vežė 8 maršrutais. Iki minėto įsakymo įsigaliojimo privatūs vežėjai⁶⁴ teikė keleivių vežimo paslaugas tokio paties pobūdžio transporto priemonėmis, dėl ko jie buvo pajėgūs teikti šias paslaugas ir vėliau be papildomų sąnaudų ar rizikos. Be to, interesą teikti keleivių vežimo paslaugas buvo išreiškusi ir UAB „Kautra“. Taigi, Šiaulių miesto savivaldybė privilegijavo savo kontroliuojamą UAB „Busturas“, nors keleivių vežimo rinka buvo konkurencinga ir paslaugas galėjo teikti ir privatūs ūkio subjektai.

Apibendrinant galima daryti išvadą, jog savivaldybės, organizuodamos keleivių vežimo vietinio susisiekimo maršrutais, tam tikrais atvejais neįvertina, koks viešųjų keleivių vežimo paslaugų organizavimo modelis yra tinkamiausias, nevertina konkurencinės aplinkos atitinkamoje rinkoje ir nepagrįstai keleivių vežimo paslaugas teikti paveda savo kontroliuojamoms įmonėms.

⁶⁴ Šiaulių mieste iki 2013 m. lapkričio 11 d. Šiaulių miesto savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymo Nr. A – 1353, kuriuo buvo panaikinti maršrutinių taksi maršrutai, priėmimo veikę privatūs vežėjai – UAB „Karališkas vežėjas“, UAB „Ridvija“, UAB „Jūsų taksi“, Antano Urbono įmonė, Arūno Sabansko įmonė (*Cit. Op. 54*).

1.1.3. Išimtinių teisių suteikimas šilumos ūkio sektoriuje

Savivaldybės turi savarankišką šilumos tiekimo organizavimo funkciją⁶⁵. Vienas iš bendrųjų energetikos veiklos tikslų – sąlygų veiksmingai konkurencijai sukūrimas ir plėtojimas⁶⁶. Priimdamos sprendimus savivaldybių institucijos privalo užtikrinti, kad jų priimami sprendimai nesukuria prielaidų nepagrįstai bloginti konkurencijos sąlygas energetikos sektoriuje⁶⁷. Kaip nurodoma Lietuvos Respublikos šilumos ūkio įstatyme⁶⁸, šilumos gamyba grindžiama šilumos gamintojų konkurencija⁶⁹. Be to, savivaldybės numato priemones konkurencijai skatinti pastatų šildymo ir karšto vandens sistemų priežiūros srityje ir užtikrina jų įgyvendinimą⁷⁰.

Taigi, galiojantis įstatyminis reguliavimas suponuoja pareigą savivaldybėms skatinti konkurenciją šilumos ūkyje ir nepagrįstai nebloginti konkurencijos sąlygų.

Kaip rodo Konkurencijos tarybos praktika, savivaldybės ne visada yra linkusios paisyti įstatyminės pareigos užtikrinti konkurencingą aplinką šilumos ūkio sektoriuje. Konkurencijos taryba yra nustačiusi atvejų, kuomet savivaldybės, vykdydamos joms pavestą šilumos tiekimo organizavimo funkciją, nesivadovavo konkurencijos principais ir nepagrįstai privilegijavo savo kontroliuojamas įmones, veikiančias šilumos ūkio sektoriuje.

Vilniaus miesto valdyba buvo priėmusi sprendimą, kuriame buvo numatyta pareiga išlaikyti statinių esamą šilumos šaltinį. Tokiu sprendimu Vilniaus miesto valdyba suteikė išimtines teises veikti rinkoje savo kontroliuojamam ūkio subjektui AB „Vilniaus šilumos tinklai“, neleido vartotojams panaudoti kito šilumos šaltinio, užkirto kelią įėjimui į rinką kitam ūkio subjektui su alternatyviu šilumos šaltiniu ir visiškai eliminavo konkurenciją atitinkamoje rinkoje⁷¹.

Kitu atveju Panevėžio miesto savivaldybės taryba sprendimu patvirtino Panevėžio miesto šilumos ūkio specialųjį planą, kuriuo beveik visose miesto zonose numatė

⁶⁵ Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 55-1049. 6 str. 30 p.

⁶⁶ Lietuvos Respublikos energetikos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 56-2224. 3 str. 1 d. 7 p.

⁶⁷ *Ibid.* 4 str. 3 d. 8 p.

⁶⁸ Lietuvos Respublikos šilumos ūkio įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 51-2254.

⁶⁹ *Ibid.* 3 str. 2 d.

⁷⁰ *Cit. Op.* 64, 3 str. 4 d.

⁷¹ Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Vilniaus miesto valdybos 1999-05-13 sprendimo Nr. 856V atitikimo Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 2 punkto nuostatom“. *Informaciniai pranešimai*, 2000, Nr. 14.

centralizuotą šilumos tiekimą, kuomet šiluma galėjo būti tiekiama naudojant ir kitus alternatyvius šilumos energijos šaltinius (dujas, elektros energiją). Centralizuotai šilumą Panevėžio mieste tiekė vienintelis tiekėjas – savivaldybės kontroliuojama AB „Panevėžio energija“, dujas šildymui Panevėžio mieste tiekė AB „Lietuvos dujos“. Todėl Konkurencijos taryba konstatavo, jog minėtas savivaldybės sprendimas nepagrįstai suteikė privilegiją AB „Panevėžio energija“ alternatyvių šilumos energijos tiekėjų atžvilgiu⁷².

Šioje vietoje pastebėtina, jog tyrimai dėl Konkurencijos įstatymo 4 str. pažeidimų dažniausiai yra pradedami privačių ūkio subjektų iniciatyva, tačiau prieš tai paminėtais atvejais dėl galimai pažeistų interesų apsaugos kreipėsi AB „Lietuvos dujos“ (dabar AB „Energijos skirstymo operatorius“) – valstybės kontroliuojama įmonė, susidūrusi su sunkumais patekti į atitinkamas rinkas, kuriose veikė savivaldybių kontroliuojamos įmonės. Tai parodo, jog dėl antikonkurencinių viešojo administravimo subjektų sprendimų gali nukentėti ne tik privatūs ūkio subjektai.

Konkurencijos taryba dar vienu atveju buvo nustačiusi, jog Klaipėdos miesto savivaldybės taryba pasirašė AB „Klaipėdos energija“ akcininkų sutartį, suteikiančią AB „Klaipėdos energija“ išimtinę teisę teikti šildymo paslaugas 117 įstaigų ir organizacijų. Akcininkų sutartyje buvo numatyta savivaldybės pareiga užtikrinti, kad iš jos biudžeto finansuojamos įstaigos ir organizacijos išliks centralizuoto šilumos tinklo vartotojomis pagal savivaldybės patvirtintą specialųjį planą. Tokiu savivaldybės sprendimu kitiems ūkio subjektams (UAB „Lamberta“, AB „VST“, AB „Lietuvos dujos“ ir kt.) neribotam laikui buvo užkirsta galimybė konkuruoti su AB „Klaipėdos energija“ dėl paslaugų teikimo savivaldybės įstaigoms ir organizacijoms, o AB „Klaipėdos energija“ užsitikrino 117 nuolatinių vartotojų, kuriems iš šios bendrovės centralizuotai bus tiekiama šiluma⁷³.

Sudėtingesnis konkurencijos šilumos ūkio sektoriuje ribojimo atvejis buvo nustatytas Konkurencijos tarybos 2015 m. kovo 31 d. nutarime⁷⁴. Šiaulių miesto savivaldybės taryba 2013 m. lapkričio 28 d. priėmė sprendimą (toliau – Sprendimas), kuriuo sustabdė savivaldybės administracijos dalyvavimą visų lygmenų ir pobūdžio procedūrose, susijusiose

⁷² Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Panevėžio miesto savivaldybės tarybos sprendimo „Dėl miesto šilumos ūkio specialiojo plano tvirtinimo“ atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio nuostatomis“. *Informaciniai pranešimai*, 2005, Nr. 78-796.

⁷³ Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Klaipėdos miesto savivaldybės tarybos 2009-0528 sprendimo Nr. T2-196 atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams“. *Informaciniai pranešimai*, 2010, Nr. 37(1)-514.

⁷⁴ Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Šiaulių miesto savivaldybės tarybos sprendimų, susijusių su Šiaulių miesto šilumos ūkio vystymui, atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams“. *Paskelbta www.kt.gov.lt*, 2015-03-31, Nr. 2S-5.

su šilumos ūkio vystymu ir plėtra savivaldybės teritorijoje, jei tai nebuvo numatyta 2008 m. specialiajame plane, iki to laiko, kol įstatymų nustatyta tvarka bus patvirtinta Nacionalinė šilumos ūkio plėtros programa ir naujas šilumos ūkio specialusis planas. Dėl šio savivaldybės sprendimo nepriklausomam šilumos gamintojui UAB „GECO – taika“ nebuvo leista atlikti veiksmų, būtinų norint pradėti vykdyti šilumos gamybą Šiaulių mieste, pavyzdžiui, atlikti poveikio aplinkai vertinimą, gauti specialiuosius architektūros reikalavimus katilinių statybai bei statybos leidimą.

Savivaldybė savo sprendimu sukūrė kliūtis patekti į šilumos gamybos rinką ir kitiems nepriklausomiems šilumos gamintojams. Savivaldybė nesudarė UAB KLAS galimybės eksponuoti poveikio aplinkai vertinimo ataskaitos savivaldybės patalpose bei suderinti viešo visuomenės supažindinimo su ataskaita laiką. Bendrovei taip pat buvo nurodyta, jog ji negalės vykdyti veiklos iki bus patvirtinta Nacionalinė šilumos ūkio plėtros programa ir pakoreguotas 2008 m. specialusis planas. AB „GLIUKOZĖ“ paprašius AB „Šiaulių energija“ pakeisti prisijungimo prie šilumos tinklų tašką, pastaroji nurodė, jog neturi galimybės spręsti klausimų, susijusių su nepriklausomų šilumos gamintojų plėtra savivaldybės teritorijoje, kol nebus patvirtinta Nacionalinė šilumos ūkio plėtros programa.

Taigi, kaip matyti savivaldybės sprendimo pagrindu buvo sukurtos kliūtys nepriklausomiems šilumos gamintojams atlikti veiksmus, būtinus pradėti vykdyti šilumos energijos gamybos veiklą.

Tačiau savivaldybės kontroliuojamos įmonės AB „Šiaulių energija“ atžvilgiu savivaldybės Sprendimas nedalyvauti šilumos ūkio vystymo ir plėtros procedūrose nebuvo taikomas ir bendrovei 2014 m. kovo 12 d. buvo išduotas statybos leidimas katilinės rekonstrukcijai. Taigi, skirtingai nei nepriklausomų šilumos gamintojų atveju, savivaldybė tęsė savo dalyvavimą įgyvendinant AB „Šiaulių energija“ investicinį projektą.

Konkurencijos taryba pripažino, jog AB „Šiaulių energija“ buvo privilegijuojama nepriklausomų šilumos gamintojų atžvilgiu, kadangi jai buvo sudarytos išimtinės teisės veikti atitinkamoje šilumos gamybos rinkoje. Atitinkamai nepriklausomi šilumos gamintojai buvo diskriminuojami, kadangi jiems iki Nacionalinės šilumos ūkio plėtros programos patvirtinimo ir naujo šilumos ūkio specialaus plano parengimo, kurie nėra apibrėžti laike, buvo ribojamos galimybės atlikti procedūras, reikalingas patekti į atitinkamą šilumos gamybos rinką.

Toks savivaldybės tarybos sprendimas lėmė, kad AB „Šiaulių energija“ galėjo veikti skirtingomis konkurencijos sąlygomis, kadangi dėl šiai bendrovei sudarytų palankesnių ūkinės veiklos sąlygų ji ir toliau galėjo planuoti ir vykdyti ūkinę veiklą, pavyzdžiui, įgyvendinti investicinius projektus, išvengdama bet kokios konkurencijos šilumos gamybos rinkoje, kai tuo tarpu nepriklausomų šilumos gamintojų procesai, susiję su patekimu į atitinkamą šilumos gamybos rinką, buvo sustabdyti.

Taigi, apibendrinant galima teigti, jog savivaldybės ne visada imasi priemonių skatinti konkurencijai šilumos ūkyje ir užtikrinti galimybes vartotojams pasinaudoti alternatyviais šilumos energijos šaltiniais. Vietoj to savivaldybės sudaro sąlygas savo kontroliuojamoms šilumos energiją gaminančioms ir tiekiančioms įmonėms išlaikyti turimą rinkos galią, nesusiduriant su konkurenciniu spaudimu iš kitų ūkio subjektų.

1.2. Skirtingos sąlygos veikti rinkoje

Ankstesnėje rašto darbo dalyje buvo analizuojama sunkiausia galima įmonės privilegijavimo forma – išimtinių teisių veikti rinkoje suteikimas. Šioje dalyje bus tiriama kokiomis švelnesnėmis formomis gali būti privilegijuojamos valstybės kontroliuojamos įmonės ir kokias konkurencijos problemas privatiems ūkio subjektams tos nepagrįstas privilegijavimas sukelia.

Skirtingos sąlygos veikti rinkoje gali būti sukuriamos įmonei suteikiant papildomų teisių, kurios suteikia konkurencinį pranašumą veikiant atitinkamoje rinkoje prieš savo tiesioginius ar potencialius konkurentus.

Vieną iš galimų įmonių privilegijavimo formų Konkurencijos taryba išskiria specialiųjų teisių suteikimą. Specialiomis laikomos tokios teisės, kurios suteikiamos ribotam ūkio subjektų skaičiui tam tikroje geografinėje teritorijoje, kuomet:

- 1) netaikant objektyvių, proporcingų ir nediskriminacinių kriterijų, paskiriami du ar daugiau ūkio subjektų arba jų skaičių apribojamas iki dviejų ar daugiau ūkio subjektų, kuriems leidžiama tiekti tam tikrą prekę ar vykdyti tam tikrą veiklą, arba
- 2) netaikant ankstesniame punkte nurodytų kriterijų, ūkio subjektams suteikiami teisinio reglamentavimo pranašumai, kurie daro didelį poveikį kitų ūkio subjektų

galimybei tiekti tam tikrą prekę, verstis tokia pačia veikla toje pačioje geografinėje teritorijoje iš esmės tomis pačiomis sąlygomis⁷⁵.

Specialiųjų teisių suteikimą galima prilyginti intervencijai į atitinkamą rinką, siekiant suteikti vienam ar keliems ūkio subjektams konkurencinį pranašumą, dėl kurio yra iškraipoma normaliomis sąlygomis funkcionuojanti rinka.

Konkurencijos tarybos praktikos analizė leidžia išskirti skirtingų savivaldybių kontroliuojamų įmonių privilegijavimo formų, dėl kurių rinkoje būna sukuriamos skirtingos konkurencijos sąlygos ir privatūs ūkio subjektai susiduria su sunkumais konkuruojant rinkoje lygiais pagrindais.

Konkurencijos taryba buvo nustačiusi, jog Panevėžio miesto savivaldybė sprendimu atidėdama tik savivaldybės kontroliuojamos UAB „Panevėžio autobusų parkas“ atžvilgiu transporto priemonių apipavidalinimo terminą 5 metams, diskriminavo kitus ūkio subjektus. Skirtingi terminai sąlygojo nevienodą ūkio subjektų galimybę paskirstyti išlaidas, susijusias su transporto priemonių apipavidalinimu, laiko atžvilgiu, ir tam, kad jas padengtų, ūkio subjektai, kuriems apipavidalinimo terminas nebuvo pratęstas, galėjo būti priversti didinti teikiamų paslaugų kainas⁷⁶.

Kitu atveju Tauragės rajono savivaldybės taryba skyrė biudžeto lėšų savivaldybės biudžetinės įstaigos Sporto centras struktūriniam padaliniui „Bastilijos“, teikiančiam apgyvendinimo paslaugas. Konkurencijos taryba konstatavo, jog dėl savivaldybės tarybos sprendimu skirtų savivaldybės biudžeto lėšų kompleksas „Bastilijos“, konkuruodamas turistų apgyvendinimo rinkoje su kitais ūkio subjektais, įgavo konkurencinį pranašumą prieš kitus rinkos dalyvius, nes tokio finansavimo iš savivaldybės biudžeto gavimas sudarė prielaidas išvengti apyvartinių lėšų trūkumo ir pasiūlyti turistams patrauklesnes kainos požiūriu apgyvendinimo paslaugas, nei kad galėtų tai padaryti finansavimo iš savivaldybės biudžeto negaunantys ūkio subjektai. Tokiu būdu savivaldybės tarybos sprendimu „Bastilijos“ kompleksas buvo privilegijuotas kitų turistų apgyvendinimo paslaugas Tauragės rajone teikiančių ūkio subjektų atžvilgiu ir dėl to toks sprendimas galėjo lemti skirtingas konkurencijos sąlygas turistų apgyvendinimo paslaugų rinkoje⁷⁷.

⁷⁵ *Cit. Op. 7, 9.1.3. p.*

⁷⁶ Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Panevėžio miesto valdybos veiksmų atitikimo konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams“. *Paskelbta www.kt.gov.lt*, 2001-03-08, Nr. 30.

⁷⁷ Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Tauragės rajono savivaldybės tarybos 2010 m. vasario 24 d. sprendimo Nr. 1-1414 dalies, kuria SB Tauragės sporto centro „Bastilijos“ kompleksui skirta savivaldybės biudžeto lėšų, atitiktis Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams“. *Informaciniai pranešimai*, 2011, Nr. 15-(1)-117.

Konkurencijos tarybos konstatuotas didelio visuomenės dėmesio sulaukęs Konkurencijos įstatymo 4 str. pažeidimo atvejis buvo, kuomet Vilniaus miesto savivaldybė įsteigė jos valdomą taksi paslaugas teikiančią ūkio subjektą VšĮ „Vilnius veža“. Savivaldybė ne tik dalyvavo steigiant VšĮ „Vilnius veža“, tačiau taip pat palengvino šiam ūkio subjektui taksi paslaugų teikimo sąlygas rinkoje, t. y. teikė finansinę bei materialinę paramą, sudarė palankias sąlygas greičiau pradėti teikti taksi paslaugas, išsinuomoti patalpas, naudotis savivaldybės resursais, skleidė informaciją apie VšĮ „Vilnius veža“ teikiamas paslaugas savivaldybės oficialioje interneto svetainėje, tarpininkavo VšĮ „Vilnius veža“, skatindama kitus asmenis naudotis būtent šio ūkio subjekto paslaugomis. Kiti keleivių vežimo lengvaisiais automobiliais taksi paslaugas Vilniaus miesto teritorijoje teikiantys ūkio subjektai negavo finansavimo iš savivaldybės biudžeto, visas paslaugų teikimo sąnaudas ir investicijas turėjo padengti savarankiškai patirdami atitinkamą ūkinės veiklos riziką. Konkurencijos taryba konstatavo, jog VšĮ „Vilnius veža“ dėl šių savivaldybės sprendimų atsidūrė palankesnėse sąlygose ir įgijo konkurencinį pranašumą lyginant su kitais taksi paslaugas teikiančiais ūkio subjektais. Savivaldybė minėtais sprendimais privilegijavo VšĮ „Vilnius veža“ tuo pačiu diskriminuodama kitus analogišką keleivių vežimo taksi veiklą vykdančius ūkio subjektus. Šie Vilniaus miesto savivaldybės sprendimai sudarė skirtingas konkurencijos sąlygas atitinkamoje taksi paslaugų rinkoje. Savivaldybė būdama suinteresuota VšĮ „Vilnius veža“ sėkminga veikla teikiant taksi paslaugas, pasinaudojo savo viešojo administravimo subjekto įgaliojimais ir sudarė VšĮ „Vilnius veža“ palankesnes sąlygas teikti taksi paslaugas, lyginant su kitais tokias pat paslaugas teikiančiais ūkio subjektais⁷⁸.

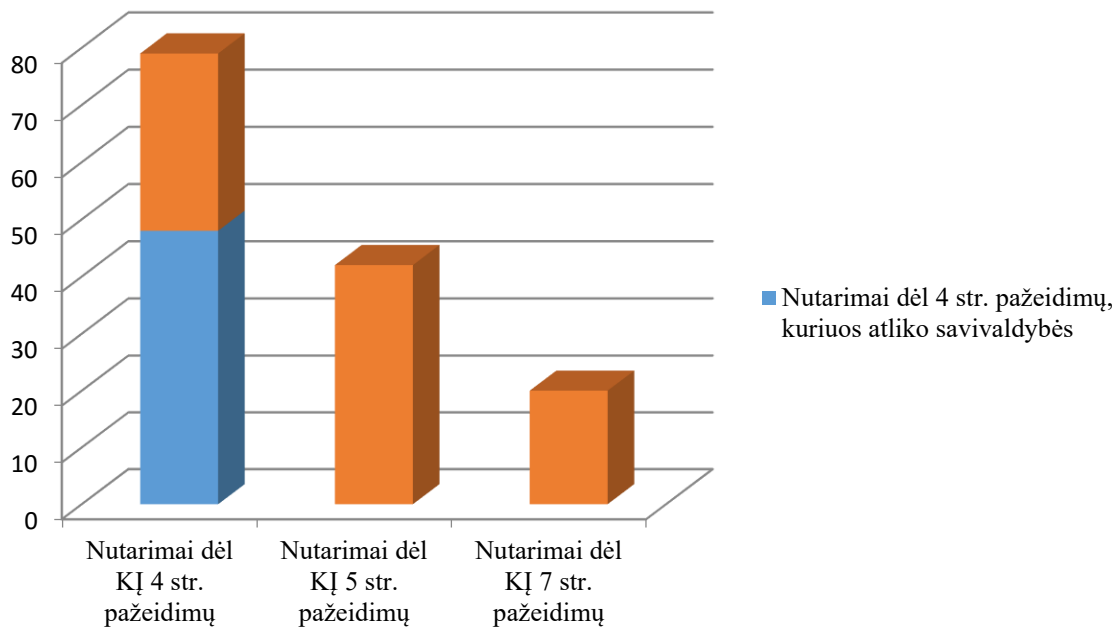
Taigi, privatūs ūkio subjektai susiduria su įvairaus pobūdžio kliūtimis vienodomis rinkos sąlygomis konkuruoti su savo tiesioginiais konkurentais, kurie yra teisiniu ryšiu susiję su viešosios valdžios institucijomis. Savivaldybių kontroliuojamos įmonės nepagrįstai gauna biudžeto lėšų, joms yra suteikiamos pranašumą veikti rinkoje sukuriančios teisės kurių negauna privatūs ūkio subjektai ir dėl ko pastariesiems gali pasidaryti sunkiau konkuruoti rinkoje.

⁷⁸ Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Vilniaus miesto savivaldybės sprendimų, susijusių su vežimo taksi paslaugų teikimu Vilniaus mieste, atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams“. *Paskelbta* www.kt.gov.lt, 2014-10-22, Nr. 2S-10.

1.3. Konkurencijos tarybos įgaliojimų trūkumas nagrinėjant KĮ 4 str. pažeidimus

Konkurencijos taryba prižiūri, kaip ūkio subjektai, viešojo administravimo subjektai laikosi Konkurencijos įstatymo nustatytų reikalavimų⁷⁹.

Nuo naujojo Konkurencijos įstatymo įsigaliojimo 1999 m. iki 2016 m. Konkurencijos taryba konstatavo 79 viešojo administravimo subjektų padarytus Konkurencijos įstatymo 4 str. pažeidimus, iš kurių 48 pažeidimus atliko savivaldybės (žr. 2 paveikslas). Dėl Konkurencijos įstatymo 5 str. ir 7 str. pažeidimų, padarytų ūkio subjektų, Konkurencijos taryba tuo pačiu laikotarpiu yra priėmusi 62 nutarimus.

2 paveikslas. **Konkurencijos tarybos nutarimai dėl skirtingų Konkurencijos įstatymo pažeidimų laikotarpiu nuo 1999 m. iki 2016 m.**

Šaltinis: Sudaryta autoriaus, remiantis: Konkurencijos tarybos duomenimis. Prieiga per internetą: <www.kt.gov.lt>.

Kaip matyti iš pateiktų duomenų, viešojo administravimo subjektų, įskaitant savivaldybių, padaryti konkurencijos teisės pažeidimai sudaro reikšmingą dalį visų Konkurencijos tarybos konstatuotų KĮ pažeidimų. Manytina, jog ši problema yra glaudžiai susijusi su Konkurencijos tarybos įgaliojimų specifika nagrinėjant KĮ 4 str. pažeidimus.

⁷⁹ *Cit. Op.* 1, 18 str. 1 d. 1 p.

Konkurencijos taryba turi įgaliojimus nagrinėti, ar viešojo administravimo subjektų priimti teisės aktai ar kiti sprendimai atitinka Konkurencijos įstatymo 4 str. nustatytus reikalavimus ir, jeigu yra pagrindas, kreipiasi į viešojo administravimo subjektus su reikalavimu pakeisti ar panaikinti teisės aktus ar kitus konkurenciją ribojančius sprendimus. Jeigu reikalavimas neįvykdytas, Konkurencijos taryba turi teisę valstybinio administravimo subjektų sprendimus, išskyrus Vyriausybės norminius teisės aktus, apskųsti Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui, savivaldybių administravimo subjektų ir kitų viešojo administravimo subjektų sprendimus – apygardos administraciniam teismui⁸⁰.

Taigi, nustačiusi, jog viešojo administravimo subjekto priimtas sprendimas neatitinka Konkurencijos įstatymo 4 str. reikalavimų, Konkurencijos taryba daugiausia, ką gali padaryti, tai įpareigoti viešojo administravimo subjektą panaikinti tokį sprendimą. Tik viešojo administravimo subjektui neatsižvelgus į Konkurencijos tarybos įpareigojimą, pastaroji įgyja teisę kreiptis į teismą dėl neteisėto teisės akto panaikinimo. Konkurencijos taryba neturi įgaliojimų savarankiškai panaikinti tokio viešojo administravimo subjekto priimto teisės akto. Konkurencijos tarybai konstatavus Konkurencijos įstatymo 4 str. pažeidimą, pažeista sąžiningos konkurencijos laisvė nėra atstatoma iki kol pats viešojo administravimo subjektas ar teismas neteisėtą sprendimą panaikina. Be to, Konkurencijos tarybos nutarimas nesustabdo Konkurencijos įstatymo pažeidimo.

Lietuvos laisvosios rinkos institutas (toliau – LLRI) pateikia poziciją, jog nurodyta Konkurencijos tarybos nutarimų dėl Konkurencijos įstatymo 4 str. pažeidimų įgyvendinimo procedūra yra per lėta ir nepakankamai efektyvi. Šiai problemai spręsti LLRI siūlė praplėsti Konkurencijos tarybos įgaliojimus, suteikiant teisę savarankiškai panaikinti teisės aktą, kuriuo yra pažeidžiamas Konkurencijos įstatymo 4 str. Atgrasymui nuo tolimesnių pažeidimų užtikrinti LLRI siūlė viešojo administravimo subjektams ir jų vadovams taikyti analogiškas sankcijas kaip ir ūkio subjektams⁸¹. LLRI skatinimas imtis priemonių ir tobulinti teisinį reguliavimą yra pastebimas ir vėlesnėse LLRI ekspertų publikacijose⁸².

⁸⁰ *Cit. Op.* 1, 18 str. 1 d. 3 p.

⁸¹ Lietuvos laisvosios rinkos institutas. *LLRI pozicija dėl Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio veikimo užtikrinimo* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-04-11]. Prieiga per internetą: <http://www.llri.lt/naujienos/ekonomine-politika/konkurencija/llri-pozicija-del-konkurencijos-istatymo-4-straipsnio-veikimo-uztikrinimo/lrinka>.

⁸² ŠUMSKIS, D. Valstybė – nebaudžiama konkurencijos pažeideja [interaktyvus]. 2015-01-15 [žiūrėta 2016-03-20]. Prieiga per internetą: <<http://www.llri.lt/naujienos/ekonomine-politika/konkurencija/d-sumskis-valstybe-nebaudziama-konkurencijos-pazeideja/dominykas>>; ŠUMSKIS, D. Savivaldybės – konkurencijos pažeidimų čempionės [interaktyvus]. 2015-04-08 [žiūrėta 2016-04-11]. Prieiga per internetą: <<http://www.llri.lt/naujienos/ekonomine-politika/konkurencija/d-sumskis-savivaldybes-konkurencijos-pazeidimu-cempiones/dominykas>>.

Verta paminėti, kad Konkurencijos tarybos įgaliojimų, nagrinėjant Konkurencijos įstatymo 4 str. pažeidimus, pakankamumo klausimas buvo keliamas ir anksčiau. Jau 2010 m. Lietuvos Respublikos Valstybės kontrolė (toliau – Valstybės kontrolė) Valstybinio audito ataskaitoje „Konkurencijos laisvės apsauga“⁸³ pažymėjo, kad viešojo administravimo subjektams atsakomybė už Konkurencijos įstatymo 4 str. reikalavimų pažeidimus nenustatyta, todėl iš esmės šie Konkurencijos tarybos tyrimai tik konstatuoja Konkurencijos įstatymo pažeidimus ir įpareigoja pakeisti ar panaikinti viešojo administravimo subjektų priimtus sprendimus, tačiau toks įpareigojimas neturi jokio atgrasomojo poveikio. Valstybės kontrolė taip pat atkreipė dėmesį į tai, jog Konkurencijos įstatymas nenumato galimybės skirti pinigines baudas viešojo administravimo subjektų vadovams už šio įstatymo pažeidimus. Tačiau tikėtina, kad nustatytos baudos priverstų atidžiau vertinti savo priimamus teisės aktus bei sprendimus konkurencijos teisės atžvilgiu.

Taigi, Valstybės kontrolė siūlė įstatyme numatyti galimybę viešojo administravimo subjektų vadovams skirti baudas už Konkurencijos įstatymo pažeidimą.

Reikia pripažinti, jog Konkurencijos tarybos nutarimų dėl KĮ 4 str. pažeidimų, kuriuos atlieka viešojo administravimo subjektai, gausą galimai lemia atgrasomojo mechanizmo trūkumas. Aukščiau pateikta Konkurencijos tarybos įgaliojimų bylose dėl KĮ 4 str. pažeidimų analizė parodo, jog sąžiningai konkurencijai apsaugoti ir Konkurencijos įstatymo tikslams pasiekti Konkurencijos taryba neturi pakankamai teisių, todėl yra pagrįsti tiek Valstybės kontrolės, tiek LLRI siūlymai praplėsti Konkurencijos tarybos įgaliojimų apimtį.

Šiuo metu Lietuvos Respublikos Seime yra registruotas Lietuvos Respublikos Prezidentės inicijuotas Konkurencijos įstatymo 18, 22, 26, 27, 30, 33, 35, 36, 37 ir 39 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas⁸⁴ (toliau – Įstatymo projektas), kuriuo siekiama Konkurencijos tarybai suteikti daugiau įgaliojimų nagrinėjant Konkurencijos įstatymo 4 str. pažeidimus.

Įstatymo projekto aiškinamajame rašte⁸⁵ yra pažymima, jog šiuo metu galiojantis teisinis reguliavimas nepakankamai atgraso viešojo administravimo subjektus nuo

⁸³ Lietuvos Respublikos Valstybės kontrolės valstybinio audito ataskaita „Konkurencijos laisvės apsauga“. Paskelbta www.vkontrole.lt, 2010-05-30, Nr. VA-P-20-10-26.

⁸⁴ Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymo Nr. VIII-1099 18, 22, 26, 27, 30, 33, 35, 36, 37 ir 39 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas. LRS, 2015-11-24, Nr. XIIP-3819.

⁸⁵ Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos įstatymo Nr. I-172 5, 10 ir 12 straipsnių pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo Nr. I-533 4, 9 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 9¹ straipsniu įstatymo, Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymo Nr. IX-904 6 straipsnio pakeitimo

Konkurencijos įstatymo 4 str. pažeidimų bei neskatina operatyviai pašalinti viešojo administravimo subjektų sprendimais sudarytų kliūčių veiksmingai konkurencijai rinkoje. Pasitaiko atveju, kai viešojo administravimo subjektai, pripažinti pažeidusiais Konkurencijos įstatymo 4 str., nevykdo Konkurencijos tarybos nutarimų. Tačiau Konkurencijos taryba neturi teisės nei savarankiškai panaikinti viešojo administravimo subjekto priimto teisės akto arba sprendimo, kuriuo yra pažeistas Konkurencijos įstatymo 4 str., nei taikyti kitas poveikio viešojo administravimo subjektams priemones, kurios paskatintų viešojo administravimo subjektus vykdyti jiems Konkurencijos įstatymo 4 str. numatytą pareigą. Taigi, esamos Konkurencijos įstatymo nuostatos sudaro galimybes viešojo administravimo subjektams vilkinti jiems nepriimtinių Konkurencijos tarybos nutarimų dėl nustatytų Konkurencijos įstatymo 4 str. pažeidimų vykdymą.

Pagal siūlomą naują teisinį reguliavimą ne tik ūkio subjektui, bet ir viešojo administravimo subjektui, įtariamam padarius Konkurencijos įstatymo pažeidimą, Konkurencijos taryba galėtų taikyti laikinąsias apsaugos priemones – įpareigoti nutraukti neteisėtą veiklą arba gavus Vilniaus apygardos administracinio teismo leidimą, įpareigoti atlikti tam tikrus veiksmus, jeigu jų neatlikimas padarytų kitiems ūkio subjektams ar visuomenės interesams esminės žalos ar atsirastų nepataisomų pasekmių⁸⁶.

Esminė ir reikšmingiausia naujovė, kurią norima įvesti siūlomu reguliavimu, yra Konkurencijos tarybos teisė baudas už Konkurencijos įstatymo pažeidimus skirti ne tik ūkio subjektams, bet ir viešojo administravimo subjektams⁸⁷. Už Konkurencijos įstatymo 4 str. pažeidimą tokia bauda galėtų siekti iki 0,5 procento viešojo administravimo subjekto metinio biudžeto, bet ne daugiau nei šešiasdešimt tūkstančių eurų⁸⁸. Viešojo administravimo subjektui, nevykdančiam įpareigojimo pakeisti ar panaikinti teisės akto ar įpareigojimo atlikti Konkurencijos įstatymo 4 str. pažeidimą šalinančius veiksmus, Konkurencijos taryba galėtų skirti piniginę baudą, siekiančią iki šešių šimtų eurų už kiekvieną pažeidimo vykdymo dieną⁸⁹.

LLRI tokiam reguliavimo modelyje išvelgia problemą, kad paskyrus baudą institucijai, mokesčių mokėtojų pinigai paprasčiausiai bus perdujami iš vienos institucijos

įstatymo, Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo Nr. VIII-1099 18, 22, 26, 27, 30, 33, 35, 36, 37 ir 39 straipsnių pakeitimo įstatymo projektų aiškinamasis raštas. LRS, 2015-11-24, Nr. XIIP-3816.

⁸⁶ *Cit. Op.* 81, 3 str.

⁸⁷ *Cit. Op.* 81, 7 str.

⁸⁸ *Cit. Op.* 81, 8 str.

⁸⁹ *Cit. Op.* 81, 8 str.

biudžeto į kitą. Tai neatlygintų žalos nei vartotojams, nei verslui. Tačiau šioje situacijoje, visų pirma, svarbu pasiekti atgrasymo efektą, nes šiuo metu įstatymo pažeidimas tiesiog nesukelia jokių veiksmingų pasekmių⁹⁰. Be to, reikia pažymėti, jog piniginių baudų viešojo administravimo subjektams praktika nebūtų nauja. Viešųjų pirkimų įstatyme numatyta galimybė viešojo administravimo subjektui paskirti baudą už šio įstatymo pažeidimus⁹¹.

Apibendrinus galima teigti, jog šiuo metu Konkurencijos tarybos įgaliojimai nagrinėjant Konkurencijos įstatymo 4 str. pažeidimus yra nepakankami siekiant užtikrinti efektyvią sąžiningos konkurencijos apsaugą. Pakeitus Konkurencijos įstatymą anksčiau nurodytu būdu, Konkurencijos taryba turėtų platesnius įgaliojimus, kurie ilgai, tikėtina, labiau atgrasytų viešojo administravimo subjektus nuo antikonkurencinių sprendimų, kuriais, be kita ko, yra proteguojamos savivaldybės kontroliuojamos įmonės, priėmimo.

2. DĖL VALSTYBĖS KONTROLIUOJAMOMS ĮMONĖMS SUTEIKIAMŲ TEISIŲ KYLANČIOS KONKURENCIJOS PROBLEMOS

Ankstesnėje šio rašto dalyje buvo nagrinėjamos konkurencijos problemos, kurios kyla rinkoje, kuomet viešojo administravimo subjektai priima antikonkurencinius sprendimus, kurių pagrindu yra privilegijuojamos savivaldybių kontroliuojamos įmonės. Šioje rašto dalyje bus analizuojama, kokias konkurencijos problemas gali sukelti centrinių viešosios valdžios organų priimami teisės aktai, kuriais yra suteikiamos privilegijos valstybinėms įmonėms.

SESV 106 str. 1 d. yra nustatyta, jog valstybės įmonėms bei įmonėms, kurioms valstybės narės suteikia specialias arba išimtines teises, valstybės narės nepriima naujų teisės aktų (netaiko naujų priemonių)⁹² ir nepalieka galiojančių, prieštaraujančių Sutartyse nurodytoms taisyklėms, ypač toms taisyklėms, kurios yra nustatytos 18 ir 101 – 109 straipsniuose⁹³.

Priemonės sąvoka pagal SESV 106 str. 1 d. yra plati. Europos Komisija laikosi pozicijos, jog valstybės narės taikomomis priemonėmis yra laikytini įstatymai, kiti teisės aktai ir valdžios institucijos išleidžiami dokumentai, įskaitant rekomendacijas⁹⁴. Teisės aktas

⁹⁰ *Cit. Op. 79.*

⁹¹ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas (su papildymais ir pakeitimais). *Valstybės žinios*, 1996, Nr. 84-2000. 95² str. 4 d. 2 p.

⁹² Angliškame Sutarties dėl Europos sąjungos veikimo vertime yra vartojama ne „teisės akto“ sąvoka, bet „priemonės“ (*angl. measure*) sąvoka. Toliau šiame darbe šios dvi sąvokos bus laikomos pakeičiamomis.

⁹³ SESV 101-109 str. įtvirtina Europos Sąjungos konkurencijos taisykles.

⁹⁴ WHISH, R., BAILEY D. *Competition Law*. United States: Oxford University Press, 2012. p. 226.

nebūtinai turi būti privalomo pobūdžio, svarbu, kad juo gali būti daroma įtaka ar pažeidžiami Europos Sąjungos tikslai⁹⁵. Valstybės narės taikomos priemonės, kuriomis pažeidžiamas SESV 106 str. 1 d., gali būti įvairių formų. Pavyzdžiui, į SESV 106 str. taikymo sritį patenkančiomis priemonėmis buvo laikoma licenciniu mokesčiu apmokestintos mobiliojo ryšio licencijos suteikimas įmonei nemokamai, atsisakymas keltų bendrovei suteikti prieigą prie valstybės valdomo uosto ar valstybinių oro uostų taikomos nacionalinius vežėjus privilegijuojančios mokesčių nuolaidų sistemos⁹⁶.

Reikia pažymėti, jog SESV 106 str. 1 d. yra taikoma ne savarankiškai, bet kartu su kitais SESV straipsniais. SESV 106 str. 1 d. aiškiai išskiria SESV straipsnius, nustatančius Europos Sąjungos konkurencijos taisykles. Nepaisant to, SESV 106 str. 1 d. yra taikoma ne tik konkurencijos taisyklių pažeidimų atvejais. Valstybių narių priimami teisės aktai, kuriais yra pažeidžiamos laisvo prekių judėjimo (SESV 34 str.), laisvo darbuotojų judėjimo (SESV 45 str.), įsisteigimo laisvės (SESV 49 str.), laisvės teikti paslaugas (SESV 56 str.) taisyklės, taip pat gali būti pripažinti pažeidžiančiomis ir SESV 106 str. 1 d. nuostata⁹⁷.

Kiek tai susiję su konkurencijos taisyklėmis, SESV 106 str. 1 d. yra svarbus tuo, kad tam tikrais atvejais, valstybė gali būti atsakinga už piktnaudžiavimą dominuojančia padėtimi⁹⁸, kurį atliko, ar gali atlikti, valstybinis ūkio subjektas⁹⁹. Šioje rašto darbo dalyje ir bus nagrinėjami tie atvejai, kuomet ūkio subjektas dėl savo ypatingo statuso ir valstybės suteiktų monopolinių ar specialių teisių veikti atitinkamoje rinkoje, piktnaudžiauja dominuojančia padėtimi arba yra tokioje padėtyje, kurioje būdamas ūkio subjektas negali nepiktnaudžiauti dominuojančia padėtimi.

SESV 106 str. 1 d. kontekste valstybės įmonė yra suprantama kaip bet kuris ūkio subjektas, kuriam atitinkama valdžios institucija tiesiogiai ar netiesiogiai gali daryti lemiamą įtaką dėl to, kad yra jos savininkė, dėl finansinio dalyvavimo įmonėje arba dėl to, kad tai numato įmonių veiklą reglamentuojančios taisyklės¹⁰⁰.

⁹⁵ Europos Teisingumo Teismo 1982 m. lapkričio 24 d. sprendimas byloje C-249/81, *Europos Komisija v. Airija* (1982), OJ C 341.

⁹⁶ *Cit. Op.* 93, p. 226-227.

⁹⁷ *Cit. Op.* 93, p. 223.

⁹⁸ Apie piktnaudžiavimą dominuojančia padėtimi plačiau kalbama šio rašto darbo dėstomosios dalies 3 skirsnyje.

⁹⁹ *Cit. Op.* 93, p. 223.

¹⁰⁰ 2006 m. lapkričio 16 d. Komisijos direktyva 2006/111/EB dėl finansinių santykių tarp valstybių narių ir valstybės įmonių skaidrumo ir dėl finansinio skaidrumo tam tikrose įmonėse (kodifikuota redakcija). OL, 2006, L 318, p. 17-25.

SESV 106 str. 1 d. įtvirtintas draudimas yra adresuotas ES Valstybėms narėms. Valstybė narė laikoma pažeidusia SESV 106 str. 1 d. kartu su SESV 102 str. tuo atveju, kai atitinkamas ūkio subjektas vien dėl to, kad naudojasi jam suteiktomis specialiomis ar išimtinėmis teisėmis, yra priverstas piktnaudžiauti savo dominuojančia padėtimi arba kai dėl šių teisių gali susidaryti situacija, kuriai esant šis ūkio subjektas bus priverstas tokiu būdu piktnaudžiauti¹⁰¹. Be to, šios nuostatos yra pažeidžiamos, jei dėl Valstybės narės priimto teisės akto gali kilti pavojus, kad bus piktnaudžiaujama dominuojančia padėtimi¹⁰².

Vien tai, jog dėl valstybės narės suteiktų išimtinių teisių sukuriama dominuojanti padėtis, savaime nėra nesuderinama su SESV 106 straipsniu. SESV įpareigoja valstybės nares nepriimti ir nepalikti galioti teisės aktų, dėl kurių ši nuostata gali tapti neveiksminga¹⁰³.

Taigi, SESV 106 str. 1 d. kartu su 102 str. pažeidimas gali būti konstatuojamas neatsižvelgiant į tai, ar egzistuoja realus įmonės piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi. Svarbu nustatyti potencialų ar realų antikonkurencinį poveikį, galintį kilti dėl aptariamoms valstybės priimtos priemonės. Toks pažeidimas taip pat gali būti konstatuotas, jei aptariamomis valstybės priemonėmis yra daromas poveikis rinkos struktūrai, nes ūkio subjektams sukuriama nelygios galimybės konkuruoti, o valstybės įmonei arba įmonei, kuriai suteiktos išimtinės arba specialios teisės, leidžiama išsaugoti, sustiprinti ar išplėsti savo dominuojančią padėtį į kitą rinką ir taip apriboti konkurenciją. Tokiu atveju nereikalaujama įrodyti realaus piktnaudžiavimo¹⁰⁴.

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ESTT) praktikoje¹⁰⁵ yra pripažįstama, jog neiškraipyta konkurencija gali būti užtikrinta, tik jeigu atskiri ūkio subjektai turi lygias galimybes veikti rinkoje. Jei dėl valstybės priimto teisės akto ūkio subjektų galimybės veikti rinkoje tampa nelygios ir todėl yra iškraipyta konkurencija, yra laikoma, jog tokiu teisės aktu yra pažeidžiama SESV 106 str. 1 d. kartu su SESV 102 str.

Europos Komisija ir ESTT nėra priėmę sprendimų, kuriais Lietuva būtų pripažinta pažeidusi SESV 106 str. Todėl šioje darbo dalyje analizuojant Europos Komisijos ir ESTT sprendimus bylose dėl SESV 106 str. 1 d. pažeidimų ir iš jų kylančias konkrečias

¹⁰¹ Europos Teisingumo Teismo 2014 m. liepos 17 d. sprendimas byloje C-553/12P, *European Commission v. Dimosia Epicheirisi Ilektrismou AE (DEI)*, OJ C 315.

¹⁰² Europos Teisingumo Teismo 2008 m. liepos 1 d. sprendimas byloje C-49/07, *Motosykletistiki Omospondia Ellados NPID (MOTOE) v. Elliniko Dimosio*, OJ C 209.

¹⁰³ *Cit. Op.* 100, par. 45.

¹⁰⁴ *Cit. Op.* 100, par. 46.

¹⁰⁵ *Cit. Op.* 100, par. 43-44.

konkurencijos problemas, bus įvertinama kaip Lietuvoje veikiančios ūkio subjektai sukliū panašaus pobūdžio konkurencijos problemas.

2.1. Dominuojančios padėties rinkoje praplėtimas į gretimas rinkas

Valstybės įmonei gali būti suteikta išimtinė teisė veikti atitinkamoje rinkoje, kurioje dėl galiojančio teisinio reguliavimo tokia įmonė nepatirs konkurencinio spaudimo. Tuo pačiu kompetentingi valstybės organai gali priimti teisės aktus, suteikiančius veiklą vykdančiam monopolistui specialias teises veikti kitoje, tačiau glaudžiai su monopolizuota susijusioje, rinkoje. Tokiu būdu yra stiprinama valstybės įmonės rinkos galia ir trikdoma konkurencija rinkose, kuriose veiklą vykdyti yra pajėgūs privatūs ūkio subjektai.

*RTT*¹⁰⁶ byloje buvo nustatyta, jog Belgijos įstatymai valstybiniam telefoninio ryšio operatoriui Austrijoje *Régie des Télégraphes et des Téléphones* (toliau – RTT) suteikė išimtinę teisę įrengti ir eksploatuoti telefoninio ryšio tinklą Belgijoje. RTT papildomai buvo suteiktos teisės importuoti, prekiauti telekomunikacine įranga, išimtinės teisės patvirtinti tokios įrangos atitikimą nustatytiems standartams, duoti sutikimus prijungti ją prie viešojo telefoninio ryšio tinklo ir vykdyti telekomunikacinės įrangos techninę priežiūrą. Tokiu teisiniu reguliavimu buvo praplėstos RTT, kaip išimtinio telefoninio ryšio operatoriaus, monopolinės teisės į kitas, su viešojo telefoninio ryšio tinklo eksploatavimu susijusias, rinkas, t.y. valstybės priimtas teisės aktas leido RTT papildomai vykdyti telekomunikacinės įrangos importo, pardavimų bei priežiūros veiklą. Atsižvelgiant į tai, kad toks teisių praplėtimas nebuvo objektyviai pateisinamas, atitinkami teisės aktai, suteikiantys RTT papildomas teises, buvo laikomi valstybės priemonėmis, pažeidžiančiomis SESV 106 str. ir SESV 102 str.

*Connect Austria*¹⁰⁷ byloje Austrijos telekomunikacijų bendrovė *Connect Austria Gesellschaft für Telekommunikation GmbH* (toliau – Connect Austria) ginčijo Austrijos telekomunikacijų kontrolės komisijos¹⁰⁸ sprendimą, kuriuo valstybės įmonei *Mobilkom*, turinčiai išimtinę teisę naudotis mobiliojo ryšio dažnių juosta ir teikti skaitmenines mobiliojo

¹⁰⁶ Europos Teisingumo Teismo 1991 m. gruodžio 13 d. sprendimas byloje C-18/88, *Régie des télégraphes et des téléphones v GB-Inno-BM SA* (1991), ECR I-05941.

¹⁰⁷ Europos Teisingumo Teismo 2003 m. gegužės 22 d. sprendimas byloje C-462/99, *Connect Austria Gesellschaft für Telekommunikation GmbH v Telekom-Control-Kommission and Mobilkom Austria AG*, OJ C 171.

¹⁰⁸ Vok. Telekom-Control-Kommission.

ryšio paslaugas, be atskiro mokesčio buvo suteikta licencija naudotis kito standarto mobiliojo ryšio dažnių juosta. Nauji rinkos dalyviai, norėdami gauti licenciją naudotis ta pačia mobiliojo ryšio dažnių juosta, turėjo sumokėti atitinkamą licencinį mokestį. Dėl valstybės įmonės privilegijavimo tarp ūkio subjektų atsirado sąlygų vykdyti komercinę veiklą nelygybė (*angl. inequality of opportunity*), kuri buvo nulemta valstybės veiksnu, todėl toks rinkos iškraipymas buvo pripažintas SESV 106 str. 1 d. ir SESV 102 str. pažeidimu. Priklausomai nuo to, kaip būtų buvusi apibrėžta atitinkama rinka, dėl tokio valstybės įmonės privilegijavimo, *Mobilkom* galėjo arba išplėsti savo dominuojančią padėtį, įžengdama į kitą rinką, arba sustiprinti turimą rinkos galią.

*Commission v. DEI*¹⁰⁹ byloje valstybės kontroliuojamos įmonės monopolinės teisės buvo praplėstos į susijusią rinką netiesioginiu būdu. *Dimosia Epicheirisi Ilektrismou AE* (toliau – DEI) buvo įsteigta 1950 m. kaip Graikijos Respublikai priklausanti valstybės įmonė. Ji turėjo išimtinę teisę gaminti, perduoti ir tiekti elektros energiją Graikijoje. Vėliau įmonė buvo pertvarkyta į akcinę bendrovę, tačiau vienintelė jos akcininkė išliko valstybė. Po elektros energijos rinkos Graikijoje liberalizavimo valstybei priklausė 51% DEI akcijų. Graikijos Respublika suteikė DEI teises tirti ir eksploatuoti lignitą¹¹⁰ kasyklose, kuriose buvo maždaug 2 200 milijonų tonų lignito atsargų. Privatams ūkio subjektams buvo suteikta prieiga prie lignito telkinių, kuriuose buvo 220 milijonų tonų atsargų. Taigi, DEI buvo suteiktos beveik monopolinės teisės eksploatuoti lignitą. Lignitas Graikijoje yra elektros gamybai patraukliausias kuras, jį eksploatuojant galima gaminti elektros energiją mažomis kintamomis sąnaudomis ir tiekti nustačius didesnę pelno maržą nei iš kito kuro pagamintos elektros energijos atveju. Lignitu kūrenamos jėgainės Graikijoje yra pigiausios ir labiausiai naudojamos, jose yra pagaminama 60% elektros energijos, o visos lignitu kūrenamos Graikijos elektros energijos jėgainės priklauso DEI. Suteikusi DEI beveik monopolines teises eksploatuoti lignitą, Graikija sudarė nelygias galimybes ūkio subjektams naudoti pirminį kurą gaminant elektros energiją ir leido DEI išsaugoti ar sustiprinti savo dominuojančią padėtį Graikijos didmeninėje elektros energijos rinkoje, visiškai užkertant kelią naujiems dalyviams patekti į rinką arba sudarant tam reikšmingas kliūtis.

¹⁰⁹ *Cit. Op.* 100.

¹¹⁰ Lignitas – kieta naudingoji iškasena, daugiausiai naudojama elektros energijai gaminti (https://lt.wikipedia.org/wiki/Rusvoji_anglis).

*Slovenska Pošta*¹¹¹ byloje buvo nagrinėjamas atvejis, kuomet liberalizuota paslaugų rinka vėl buvo priskirta valstybiniam monopolistui. Slovakijos Respublikoje hibridinio pašto siuntų pristatymas buvo atviras konkurencijai ir kelios privačios įmonės aktyviai dalyvavo rinkoje, tačiau 2008 m. buvo priimtas įstatymas, kuriuo hibridinio pašto siuntų pristatymo paslaugos buvo priskirtos vykdyti išimtinai Slovakijos Respublikos kontroliuojamai įmonei „*Slovenska pošta*“. Dėl priimto įstatymo privatiems operatoriams šioje srityje nebuvo leidžiama teikti hibridinio pašto siuntų pristatymo paslaugas. Slovakijos Respublika ir įmonė „*Slovenska pošta*“ tvirtino, kad esamas konkurencijos ribojimas būtinas siekiant teikti universalias pašto paslaugas. Tačiau nei Slovakijos Respublika, nei pati įmonė nesugebėjo pateikti įtikinamų įrodymų, kad „*Slovenska pošta*“ daugiau nebegalėtų teikti universalių pašto paslaugų ekonomiškai priimtinomis sąlygomis, jei hibridinis paštas nebūtų iš naujo monopolizuotas.

Paminėtinas vienas atvejis Lietuvoje, kuomet valstybinis monopolistas turi galimybę palankesnėmis sąlygomis veikti rinkose, kuriose monopolinės teisės jam nėra suteiktos. VĮ „Infostruktūra“ yra valstybės įmonė, kurios pagrindinis tikslas – užtikrinti tinkamą saugaus valstybinio duomenų perdavimo tinklo¹¹² (toliau - SVDPT) funkcionavimą, teikti saugaus valstybinio duomenų perdavimo tinklo ir kitas elektroninių duomenų perdavimo, telefono ryšio viešąsias paslaugas bei vykdyti kitą veiklą, siekiant tenkinti viešuosius interesus¹¹³. Be šių paslaugų įmonės įstatuose numatyta galimybė užsiimti ir kitų paslaugų tiekimu - kompiuterių programavimo veikla, kompiuterinės įrangos tvarkyba, duomenų apdorojimu, interneto serverių paslaugų ir susijusia veikla¹¹⁴. SVDPT yra skirtas valstybės ir savivaldybės institucijoms, įstaigoms, įmonėms ir kitiems juridiniams asmenims, vykdančioms valstybės priskirtas funkcijas. Lietuvos Respublikos valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymo¹¹⁵ 43 str. 6 d. yra nustatyta, kad duomenys tarp institucijų teikiami saugiais elektroninių ryšių tinklais. VĮ „Infostruktūrai“ yra suteikta išimtinė teisė būti SVDPT

¹¹¹ 2008 m. spalio 7 d. Europos Komisijos sprendimas dėl Slovakijos pašto įstatymo, susijusio su hibridinėmis pašto paslaugomis. OL, 2008, C 322, p. 10.

¹¹² SVDPT – tai uždaras telekomunikacinis tinklas, veikiantis TCP/IP protokolo pagrindu ir atskirtas nuo bendrojo naudojimo tinklų. Juo teikiamos žinybinio ir tarpžinybinio duomenų perdavimo paslaugos, funkcionuoja uždara elektroninio pašto sistema, skirta elektroniniam susirašinėjimui tarp valstybės institucijų, veikia atskira uždara domenų vardų sistema

¹¹³ Valstybės įmonės „Infostruktūra“ įstatai, patvirtinti Vidaus reikalų ministro 2012 m. balandžio 24 d. įsakymu Nr. 1V-327. *Valstybės žinios*, 2012, Nr. 50-2509. 8 p.

¹¹⁴ *Cit. Op.* 112, 8-9 p.

¹¹⁵ Lietuvos Respublikos valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymas (su papildymais ir pakeitimais). *Valstybės žinios*, 2011, Nr. 163-7739.

operatoriumi¹¹⁶. Tai reiškia, kad VĮ „Infostruktūra“ turi monopolinę teisę teikti SVDPT ir su tuo susijusias paslaugas. 2014 m. pabaigoje VĮ „Infostruktūra“ valdomo SVDPT paslaugomis naudojosi 36% visų viešojo administravimo subjektų ir prie tinklo buvo prijungti 3 427 objektai¹¹⁷.

Kaip nurodo LLRI, Lietuvoje SVDPT paslaugas paprastai perka viešojo administravimo subjektai. Dažniausiai perkama vidaus sandorio išimties iš Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo pagrindu. Tai reiškia, kad perkančiosioms organizacijoms nereikia vykdyti konkurso procedūros. Prisijungus prie SVDPT, kartu teikiamos ir kitos paslaugos, dėl kurių teikimo galėtų konkuruoti ir privatūs ūkio subjektai. Tačiau taip nėra – komercines paslaugas, kurias perkančioji organizacija pirktų viešųjų pirkimų būdu, be konkurso gali teikti VĮ „Infostruktūra“¹¹⁸.

VĮ „Infostruktūra“ 2014 m. finansinėje ataskaitoje nurodyta, kad iš SVDPT sutarčių buvo gauta 14 246 tūkst. Lt (apie 4 125 tūkst. EUR) pajamų. Tai sudaro apie 58% iš visų veiklų gautų pajamų. VĮ „Infostruktūra“ dėl jai suteiktų monopolinių teisių, kartu su SVDPT teikia ir paketą kitų informacinių technologijų paslaugų ir užima rinkos dalį dėl kurios galėtų ir turėtų konkuruoti privatūs ūkio subjektai¹¹⁹.

LLRI nuomone komercines paslaugas viešojo administravimo subjektai turėtų pirkti konkurso būdu aiškiai atskyrus jas nuo SVDPT paslaugų¹²⁰.

Su tokia LLRI pozicija reiktų sutikti. Viešojo administravimo subjektai, vykdydami jiems pavestas funkcijas, turi racionaliai naudoti valstybės resursus. Paslaugų, dėl kurių ūkio subjektai galėtų konkuruoti, pirkimas konkurso būdu užtikrintų mažesnes paslaugų kainas.

Apibendrinant galima teigti, jog nekvestionuojant tam tikrų valstybinių monopolijų steigimo tikslingumo, tais atvejais, kuomet teisės aktų pagrindu valstybinių monopolijų teisės yra praplečiamos į kitas su monopolizuota susijusias rinkas, nepagrįstai yra varžomos privačių ūkio subjektų galimybės vykdyti veiklą ir konkuruoti lygiais pagrindais su valstybės kontroliuojama įmone.

¹¹⁶ Saugaus valstybinio duomenų perdavimo tinklo nuostatai, patvirtinti Vidaus reikalų ministro 2004 m. gegužės 14 d. įsakymu Nr. 1V-167. *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 83-3025. 2 p.

¹¹⁷ Valstybės įmonės „Infostruktūra“ 2014 m. finansinių ataskaitų rinkinys [interaktyvus]. 2015-02-27. [Žiūrėta 2016-04-11]. Prieiga per internetą: <<http://www.is.lt/lt/apie-mus/finasines-ataskaitos.html>>.

¹¹⁸ Lietuvos laisvosios rinkos institutas. *Ar IT infrastruktūros plėtroje bus užtikrinta konkurencija?* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-04-11]. Prieiga per internetą: <<http://www.llri.lt/wp-content/uploads/2015/04/IT-PB-konkurencija.pdf>>.

¹¹⁹ *Cit. Op.* 116.

¹²⁰ *Cit. Op.* 117.

2.2. Reguliacinės ir komercinės veiklos priskyrimas ūkio subjektui (interesų konflikto situacija)

Dėl turimo specialaus statuso valstybės kontroliuojamam ūkio subjektui gali būti pavedama atlikti ne tik komercines, bet ir reguliacines funkcijas. Tokiu atveju kyla interesų konflikto atsiradimo grėsmė, nes įmonė, kuriai patikėta tiek komercinė, tiek reguliacinė veikla, siekdama naudoti sau, gali piktnaudžiauti turimomis galiomis ir sudaryti nepalankias veikimo rinkoje sąlygas savo konkurentams.

*ERT*¹²¹ byloje buvo keliamas ūkio subjekto interesų konflikto klausimas. *Elliniki Radiophonia Tileorassi Anonimi Etairia* (toliau – ERT) – Graikijos kontroliuojama valstybės įmonė, kurios tikslas organizuoti, naudoti ir plėtoti radijo ir televizijos programų transliavimą. Šiems tikslams įgyvendinti valstybė ERT buvo suteikusi išimtinę teisę transliuoti ir retransliuoti radijo ir televizijos programas Graikijoje. Kitiems asmenims Graikijoje buvo uždrausta vykdyti veiklą, kurios monopolis buvo suteiktas ERT. Be suteiktų išimtinių radijo ir televizijos transliavimo ir retransliavimo teisių, ERT taip turėjo teisę kurti savo radijo ir televizijos programas, kurios vėliau būdavo naudojamos paties ERT. Dėl turimų monopolinių teisių ERT transliuojamas programas parinkdavo diskriminaciniu būdu, pirmenybę teikdamas savo programoms. ETT šioje byloje pažymėjo, jog įstatymas, kuriuo monopolis transliuoti televizijos programas suteikiamas ūkio subjektui, kuris taip pat turi monopolį retransliuoti užsienio valstybių televizijos programas, prieštarauja SESV 106 str. ir SESV 102 str., nes juo sukuriama galimybė monopolistui teikti pirmenybę nacionalinėms televizijos ir radijo programoms ir tokiu būdu diskriminuoti kitų valstybių narių programas.

Reguliacinės ir komercinės veiklos priskyrimo valstybinei įmonei problema buvo keliamą ir anksčiau šioje dalyje aptartoje *RTT*¹²² byloje. RTT buvo suteikta teisė spręsti, ar į telefoninio ryšio tinklą jungiama telekomunikacinė įranga atitinka reikiamus techninius standartus. Tuo pačiu RTT turėjo visišką diskreciją nustatyti techninius ir administracinius kriterijus, kuriuos tokia telekomunikacinė įranga turėjo atitikti. RTT vykdydamas telekomunikacinės įrangos importo ir prekybos veiklą konkuravo su kitais telekomunikacinės įrangos tiekėjais ir importuotojais Belgijoje. Nustatant į tinklą jungiamos telekomunikacinės įrangos standartus bei sprendžiant konkrečios įrangos atitikimo nustatytiems standartams

¹²¹Europos Teisingumo Teismo 1991 m. birželio 18 d. sprendimas byloje C-260/89 *Elliniki Radiophonia Tileorassi AE and Panellinia Omospondia Syllogon Prossopikou v. Dimotiki Etairia Pliroforissis and Sotirios Kouvelas and Nicolaos Avdellas and others* (1991), ECR I-02925.

¹²²*Cit. Op.* 105.

klausimą, RTT galėjo priimti sau palankius, tendencingus sprendimus, diskriminuojančius konkurentų siūlomą įrangą, tokiu būdu sukeliant kliūtis privatiems ūkio subjektams vykdyti veiklą. ETT pažymėjo, jog nagrinėjamu atveju efektyvi konkurencija galėjo būti užtikrinta, jeigu telekomunikacinės įrangos techninių standartų nustatymas ir leidimų prijungti telekomunikacinę įrangą į tinklą išdavimas būtų patikėtas organui, nepriklausomam nuo ūkio subjekto, kuris konkuruoja rinkoje tiekdamas telekomunikacinę įrangą.

Interesų konflikto problema buvo keliama ir Konkurencijos tarybos 2006 m. sausio 12 d. nutarime¹²³, kuriame buvo tiriamas Lietuvos Policijos generalinio komisaro įsakymų nuostatų, kuriomis policijos įstaigoms buvo suteikta teisė teikti komercines paslaugas, teisėtumas¹²⁴. Atitinkamoje asmens ir turto apsaugos rinkoje veikė saugos tarnybos, turinčios išduotą ginkluotos arba neginkluotos asmens ir turto saugos licenciją, ir viešosios policijos apsaugos skyriai, kuriems suteikta teisė užsiimti asmens ir turto sauga. Nagrinėjamu atveju viešosios policijos apsaugos skyriaus pareigūnai turėjo didesnės apimties įgaliojimus, lyginant su saugos tarnybų darbuotojais, taip pat galimybę vykdant saugos funkcijas pasinaudoti specialiomis policijos transporto priemonėmis. Atkreipdama dėmesį į egzistuojantį interesų konfliktą, Konkurencijos taryba nurodė, jog Policijos departamentas yra atsakingas už ginkluotos ir neginkluotos asmens ir turto saugos licencijų, būtinų norint veikti atitinkamoje rinkoje, išdavimą, jų galiojimo sustabdymą ir panaikinimą. Taip pat kartu su teritorinėmis policijos įstaigomis Policijos departamentas yra atsakingas už šių licencijų sąlygų laikymosi priežiūrą. Dėl dvigubo policijos funkcijų derinimo, kuomet policija veikia kaip licencijavimo administratorius ir kaip atitinkamos rinkos ūkio subjektas, gali kilti kliūčių kitiems konkurentams veikti rinkoje.

Taigi, ūkio subjektui pavedus atlikti reguliacines funkcijas tokioje srityje, kurioje jis vykdydamas komercinę veiklą konkuruoja su kitomis įmonėmis, gali kilti interesų konflikto situacija, kuriai esant kitiems ūkio subjektams gali būti sukeltos kliūtys konkuruoti rinkoje.

¹²³ Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Lietuvos Policijos generalinio komisaro įsakymų nuostatų, kuriomis policijos įstaigoms suteikiama teisė teikti komercines paslaugas, pagal sutartis atliekant fizinių ir juridinių asmenų turto apsaugą, atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 2 dalies reikalavimams“. *Informaciniai pranešimai*, 2006, Nr. 9-78.

¹²⁴ Nors Konkurencijos taryba šioje byloje konstatavo Konkurencijos įstatymo 4 str. pažeidimą, tačiau analizuojama faktinė situacija yra aktuali nagrinėjamos temos kontekste, kiek tai susiję su valstybės siekiu užsiimti tokia komercine veikla, kurios paklausą pilnai patenkina privatus verslas, bei kiek tai susiję su nagrinėjama interesų konflikto konkurencijos problema.

3. DĖL VALSTYBĖS KONTROLIUOJAMŲ ĮMONIŲ PIKTNAUDŽIAVIMO DOMINUOJANČIA PADĖTIMI KYLANČIOS KONKURENCIJOS PROBLEMOS

Ankstesnėse rašto darbo dalyse buvo nagrinėjamos konkurencijos problemos, kurios kyla dėl viešosios valdžios institucijų (vietos savivaldos ir centrinių) priimamų teisės aktų, sprendimų, kuriais pranašumas veikti rinkose yra suteikiamas valstybės kontroliuojamoms įmonėms. Šioje rašto darbo dalyje bus nagrinėjamos konkurencijos problemos, kurias sukelia valstybės kontroliuojamos įmonės savarankiškais veiksmais.

Konkurencijos įstatymo 7 str. yra įtvirtintas draudimas piktnaudžiauti dominuojančia padėtimi atitinkamoje rinkoje atliekant įvairius veiksmus, kurie riboja ar gali riboti konkurenciją, nepagrįstai varžo kitų ūkio subjektų galimybes veikti rinkoje arba pažeidžia vartotojų interesus, įskaitant:

- 1) tiesioginį ar netiesioginį nesąžiningų kainų arba kitų pirkimo ar pardavimo sąlygų primetimą;
- 2) prekybos, gamybos ar techninės pažangos ribojimą darant žalą vartotojams;
- 3) panašaus pobūdžio sutartyse nevienodų (diskriminacinių) sąlygų taikymą atskiriems ūkio subjektams, taip sudarant jiems skirtingas konkurencijos sąlygas;
- 4) sutarties sudarymą, kai kitai sutarties šaliai primetami papildomi įsipareigojimai, kurie pagal komercinį pobūdį ar paskirtį nėra tiesiogiai susiję su sutarties objektu¹²⁵.

Šis straipsnis yra taikomas tik tuo atveju, kai ūkio subjektas rinkoje užima dominuojančią padėtį arba keli ūkio subjektai bendrai užima dominuojančią padėtį rinkoje.

Dominuojanti padėtis suprantama kaip situacija atitinkamoje rinkoje, kai vienas ar daugiau ūkio subjektų tiesiogiai nesusiduria su konkurencija arba gali daryti vienpusę lemiamą įtaką atitinkamoje rinkoje veiksmingai ribodami konkurenciją¹²⁶.

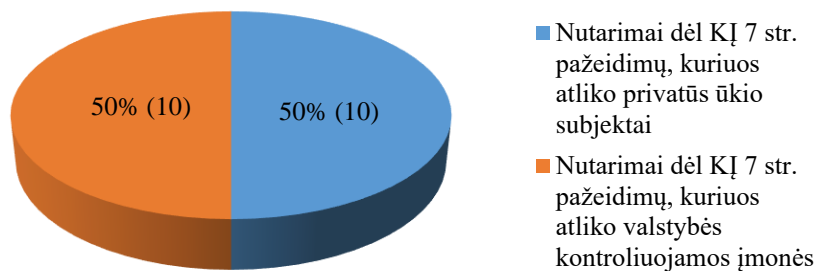
¹²⁵ Šis straipsnis iš esmės atitinka Sutarties dėl Europos sąjungos veikimo 102 str., kuris nustato, jog kaip nesuderinamas su vidaus rinka draudžiamas bet koks vienos ar keleto įmonių piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi vidaus rinkoje arba didelėje jos dalyje, galintis paveikti valstybių narių tarpusavio prekybą. Toks piktnaudžiavimas konkrečiai gali būti: a) nesąžiningų pirkimo ar pardavimo kainų arba kokių nors kitų nesąžiningų prekybos sąlygų tiesioginis ar netiesioginis nustatymas; b) gamybos, rinkų arba technikos raidos ribojimas pažeidžiant vartotojų interesus; c) nevienodų sąlygų taikymas lygiaverčiams sandoriams su kitais prekybos partneriais, dėl ko jie patenka į konkurencijos atžvilgiu nepalankią padėtį; d) vertimas sudaryti sutartis kitoms šalims prisiimant papildomus įsipareigojimus, kurių pobūdis ir komercinė paskirtis neturi nieko bendra su tokių sutarčių dalyku. Todėl analizuojant Konkurencijos įstatymo 7 straipsnio turinį yra aktualūs ne tik nacionalinių teismų, bet Europos sąjungos teisingumo teismo išaiškinimai, susiję su SESV 102 straipsnio taikymu.

Ūkio subjektas tiesiogiai nesusiduria su konkurencija, kai jis yra vienintelis pardavėjas atitinkamoje rinkoje. Tokia situacija rinkoje gali susidaryti, kai, pavyzdžiui, įstatymu ar kitais teisės aktais įkuriama monopolija ar ūkio subjektui suteikiamos išimtinės teisės veikti rinkoje¹²⁷.

Vienpusė lemiama įtaka suprantama kaip ūkio subjekto galimybė veikti atitinkamoje rinkoje pakankamai nepriklausomai nuo konkurentų, tiekėjų ar pirkėjų ir galiausiai nuo vartotojų, darant poveikį prekių kainoms, įėjimo į rinką galimybėms ar kitoms veiklos sąlygoms, dėl ko veiksmingai ribojama konkurencija toje rinkoje¹²⁸.

Dominavimas atitinkamoje rinkoje yra įmonės ekonominio pajėgumo pozicija, suteikianti jai galimybę neleisti veiksmingos konkurencijos atitinkamoje rinkoje bei galią veikti pastebimai nepriklausomai nuo konkurentų, klientų ir galiausiai vartotojų. Ši nepriklausomumo sąvoka susijusi su atitinkamos įmonės patiriamo konkurencinio spaudimo stiprumu. Dominavimo rinkoje atveju šis konkurencinis spaudimas nėra pakankamai veiksmingas, taigi atitinkama įmonė tam tikrą laiką turi nemažą įtaką rinkoje. Tai reiškia, kad įmonės sprendimai yra iš esmės nepriklausomi nuo konkurentų, klientų ir, galiausiai, vartotojų veiksmų¹²⁹.

Konkurencijos taryba nuo naujojo Konkurencijos įstatymo įsigaliojimo 1999 m. iki 2016 m. yra konstatavusi 20 piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi atvejų, iš kurių pusę atliko valstybės kontroliuojamos įmonės (žr. 3 paveikslas).

3 paveikslas. **Konkurencijos tarybos nutarimai dėl KĮ 7 str. pažeidimų laikotarpiu nuo 1999 m. iki 2016 m.**

¹²⁶ Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Konkurencijos tarybos paaiškinimų dėl dominuojančios padėties nustatymo“. Informaciniai pranešimai, 2000, Nr. 24-363. 5 p.

¹²⁷ *Cit. Op.* 125, 7 p.

¹²⁸ *Cit. Op.* 125, 8 p.

¹²⁹ 2009 m. balandžio 24 d. Europos Komisijos komunikatas „Įgyvendinimo prioritetų taikant EB sutarties 82 straipsnį dominuojančių įmonių piktnaudžiaujamam antikonkurenciniam elgesiui“. COM/2009/0206.

Šaltinis: Sudaryta autoriaus, remiantis: Konkurencijos tarybos duomenimis. Prieiga per internetą: <www.kt.gov.lt>.

Pažeisti Konkurencijos įstatymo 7 str. gali bet kurie ūkio subjektai, užimantys dominuojančią padėtį rinkoje, nepriklausomai nuo jų kontrolės pobūdžio. Nepaisant to, aplinkybė, jog Lietuvoje vienodai pažeidimų yra atlikę privatūs ūkio subjektai ir valstybės kontroliuojami, leidžia manyti, jog valstybės kontroliuojamų įmonių elgesys monopolinėse rinkose yra analizuotina problema. Todėl šioje darbo dalyje bus tiriamos konkurencijos problemos, kurias piktnaudžiaudamos rinkos galia sukelia valstybės kontroliuojamos įmonės.

3.1. Kliudymas konkurentams įeiti į rinkas, susijusias su rinkomis, kuriose dominuoja valstybės kontroliuojamos įmonės

Valstybės kontroliuojamos įmonės, būdamos suinteresuotos neužleisti pozicijos rinkoje konkurentams, įvairiais būdais gali siekti išlaikyti turimą rinkos galią ir atitinkamai sukelti skirtingo pobūdžio konkurencijos problemų.

Konkurencijos taryba už nesąžiningų kainų primetimą ir diskriminacinių sutarčių sąlygų taikymą buvo nubaudusi SPAB „Stumbras“¹³⁰ (toliau – „Stumbras“). Stipriųjų alkoholinių gėrimų rinkoje dominuojančią padėtį užėmusi tuo metu valstybės kontroliuojama įmonė „Stumbras“ su didmenine alkoholio prekyba užsiimančiomis bendrovėmis UAB „Artrio-2“, UAB „Palink“, UAB „VP Market“ pasirašė rinkos įsisavinimo ir marketingo darbų sutartis, kurios pagal numatytas sąlygas buvo tapačios, tačiau marketinginiai mokėjimai už tą patį realizuotą „Stumbras“ produkcijos kiekį buvo numatyti skirtingi. Tokie „Stumbro“ veiksmai, kai panašaus pobūdžio sutartyse buvo taikomos nevienodos atsiskaitymo sąlygos atskiriems ūkio subjektams, buvo pripažinti pažeidžiantys Konkurencijos įstatymo 9 str. 3 p. (dabar Konkurencijos įstatymo 7 str. 3 p.) nuostatą, kadangi vieni didmenininkai, turėdami galimybę iš SPAB „Stumbras“ gauti papildomas nuolaidas tam tikriems kiekiams išparduodamų gėrimų, galėjo juos realizuoti žemesnėmis kainomis negu kiti didmenininkai, kurie tokių nuolaidų negavo, ir dėl to jiems rinkoje buvo sukurtos skirtingos konkurencijos sąlygos.

¹³⁰ Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas “Dėl SPAB „Stumbras“ veiksmų, suteikiant nuolaidas bei atsiskaitant už marketingo (reklamos) paslaugas, atitikimo konkurencijos įstatymo 9 straipsnio nuostatom“. *Informaciniai pranešimai*, 2002-05-30, Nr. 6/b.

Be to, „Stumbras“ įpareigojo vieną didmenininką užtikrinti, kad jo aptarnaujamame mažmeninės prekybos tinkle SPAB „Stumbro“ produkcija užimtų ne mažiau 30% visų Lietuvos gamintojų alkoholinių gėrimų prekybos ploto ir kad visose pirkėjo aptarnaujamose mažmeninio prekybos tinklo parduotuvėse būtų pilnas Stumbro gaminamos produkcijos asortimentas. „Stumbras“ taip pat įpareigojo kitą pirkėją užtikrinti, kad pastarojo aptarnaujamo mažmeninės prekybos tinklo įmonėse „Stumbro“ eksponuojama produkcija sudarytų ne mažiau kaip 50% visų eksponuojamų Lietuvoje pagamintų alkoholinių gėrimų ir kad būtų prekiaujama pilnu „Stumbro“ gėrimų asortimentu. Tokios sutarties nuostatos buvo pripažintos nesąžiningomis ir ribojančiomis, visų pirma, alkoholinių gėrimų pirkėjų - UAB „Palink“ UAB „Autosaniteks“ - ūkinės veiklos laisvę, bei kitų su „Stumbru“ konkuravusių ūkio subjektų, stipriųjų alkoholinių gėrimų tiekėjų, galimybes platinti savo produkciją per minėtas įmones. Todėl „Stumbras“ buvo pripažintas pažeidusiu taip pat ir KĮ 9 str. 1 p. (dabar KĮ 7 str. 1 p.).

Primesdama nesąžiningas sutarties sąlygas dominuojančia padėtimi rinkoje piktnaudžiavo dar viena valstybės kontroliuojama įmonė - SPAB „Utenos šilumos tinklai“¹³¹.

SPAB „Utenos šilumos tinklai“ (dabar – UAB „Utenos šilumos tinklai“) (toliau – Utenos šilumos tinklai) yra šiluminės energijos termofikaciniu vandeniu ir garu tiekėjas Utenos mieste, kuris konstatuoto pažeidimo padarymo metu buvo vienintelis šilumos energijos vartotojams tiekėjas Utenos mieste, todėl užėmė dominuojančią padėtį atitinkamoje rinkoje.

Prieš sudarydama šilumos tiekimo sutartis 1998 metams Utenos šilumos tinklai buvo informuota apie AB „Utenos trikotažas“ ketinimą statyti nuosavą katilinę, todėl tarp šalių pasirašytose sutartyse buvo numatytos sąlygos, kurios ribojo AB „Utenos trikotažas“ teisę pereiti prie alternatyvaus šilumos šaltinio ir sudarė sąlygas padidinti tarifus už šilumos energiją. 1997 metais sudarytose analogiškose sutartyse tarp Utenos šilumos tinklų ir AB „Utenos trikotažas“ tokių sąlygų nebuvo. Be to, Utenos šilumos tinklai nepagrįstai ir vienašališkai nusprendė, kad AB „Utenos trikotažas“ netenka „stambaus vartotojo“ statuso, dėl ko pastarajai buvo pritaikyti didesni tarifai už šilumos energiją. Kaip pažymėjo Konkurencijos taryba, naujose pasirašytose sutartyse nebuvo sąryšio tarp sutarties nutraukimo, stambaus vartotojo statuso netekimo ir tarifų padidinimo nuostatų.

¹³¹ Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl SP AB „Utenos šilumos tinklai“ konkurencijos įstatymo 9 straipsnio 1 punkto pažeidimo“. *Informaciniai pranešimai*, 2000-06-15, Nr. 8/b.

Taigi, Utenos šilumos tinklai, sužinojęs apie stambaus šilumos energijos vartotojo ketinimą pereiti prie alternatyvaus šilumos energijos tiekimo, pasinaudojo savo dominuojančia padėtimi ir AB „Utenos trikotažas“ atžvilgiu primetė nesąžiningas šiluminės energijos kainas ir pirkimo sąlygas, kurios žymiai pablogino AB „Utenos trikotažas“ ekonominę ir konkurencinę padėtį. Šios kainos buvo nesąžiningos todėl, kad didesnės kainos, kurias AB „Utenos trikotažas“ turėjo mokėti už šiluminę energiją, buvo susietos su būsimu sutarčių nutraukimu AB „Utenos trikotažas“ įrengus nuosavą katilinę, o ne su suvartojamais šilumos kiekiais.

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, sutikdamas su Konkurencijos tarybos padarytomis išvadomis, pažymėjo, jog Utenos šilumos tinklai savo veiksmais riboja konkurenciją ir varžė AB „Utenos trikotažas“ galimybes veikti rinkoje¹³².

Siekis užkirsti kelią potencialiam konkurentui patekti į atitinkamą rinką Konkurencijos tarybos buvo nustatytas dar vienu atveju, kuomet VĮ Tarptautinis Vilniaus oro uostas primetė nesąžiningas galerijų suteikimo paslaugos įsigijimo sąlygas (pardavė šią paslaugą tik kartu su orlaivių stūmimo nuo galerijų paslauga) ir tokiu būdu piktnaudžiavo dominuojančia padėtimi¹³³.

UAB „Baltic ground services“ galerijų suteikimo bei orlaivio stūmimo nuo galerijos paslaugas pirkė iš VĮ Tarptautinio Vilniaus oro uosto kasmet atnaujinamos sutarties pagrindu. Kuomet ši bendrovė kreipėsi į VĮ Tarptautinį Vilniaus oro uostą dėl šių dviejų paslaugų kainų atskyrimo bei nurodė apie ketinimą savarankiškai vykdyti orlaivių stūmimą nuo galerijos nuosavu vilkiku, VĮ Tarptautinis Vilniaus oro uostas atsisakė sudaryti tokią galimybę, nurodydama, kad orlaivio nustumimas nuo galerijų yra neatskiriamas galerijos darbo technologinis procesas, kurį savo turima technika atliks VĮ Tarptautinis Vilniaus oro uostas. Šiuo savo veiksmu VĮ Tarptautinis Vilniaus oro uostas primetė UAB „Baltic ground services“ galerijų suteikimo paslaugos įsigijimo sąlygą - būtiną orlaivio stūmimo nuo galerijos paslaugos įsigijimą.

VĮ Tarptautinis Vilniaus oro uostas neleido UAB „Baltic ground services“ savarankiškai vykdyti orlaivių stūmimo nuo galerijų veiklos, tokiu būdu tarpusavyje

¹³² Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2002 m. balandžio 10 d. nutartis administracinėje byloje *SP AB „Utenos Šilumos tinklai“ v. Lietuvos Respublikos*, Nr. A7-363-02.

¹³³ Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl valstybės įmonės Tarptautinio Vilniaus oro uosto veiksmų atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 9 straipsnio reikalavimams“. *Informaciniai pranešimai*, 2009, Nr. 89(1)-1049.

susiedamas dvi priežastiniu, bet ne technologiniu ryšiu susijusias paslaugas. Įsigydamas galerijos suteikimo paslauga, UAB „Baltic ground services“ buvo priverstas įsigyti ir vilkiko suteikimo paslauga, nors tam nebuvo jokios objektyvios būtinybės. Tokiu būdu buvo apribotos UAB „Baltic ground services“ galimybės laisvai veikti, teikiant antžemines paslaugas aviakompanijoms. Toks VĮ Tarptautinio Vilniaus oro uosto elgesys buvo įvertintas kaip tiesioginis nesąžiningų paslaugos teikimo sąlygų primetimas.

Kitoje Konkurencijos tarybos byloje buvo nustatytas valstybės kontroliuojamos įmonės AB „Lietuvos paštas“ (toliau – Lietuvos paštas) siekis įtvirtinti savo padėtį bei išstumti konkurentus iš rezervuotų pašto paslaugų rinkos¹³⁴.

Nagrinėjamu atveju UAB „Vilniaus energija“ pirkė kompleksinę sąskaitų spausdinimo - vokavimo ir pristatymo gavėjams paslauga. Visa paslauga galėjo būti suteikiama tik veikiant abiejose šiose rinkose, todėl šios rinkos buvo pripažintos glaudžiai susijusiomis.

Sąskaitų vokuose pristatymo adresatams Vilniaus mieste paslauga Lietuvos Respublikos pašto įstatymo¹³⁵ pagrindu yra rezervuota universalių pašto paslaugų teikėjui Lietuvos paštui. Būdamas vienintelis universaliųjų pašto paslaugų teikėjas Lietuvoje, Lietuvos paštas dominuoja rezervuotųjų pašto paslaugų rinkoje. Lietuvos paštas taip pat veikė sąskaitų spausdinimo, lankstymo ir vokavimo rinkoje, tačiau joje Lietuvos paštas nedomino ir susidūrė su kitų ūkio subjektų, įskaitant UAB „Biznio mašinų kompanija“ ir UAB „Nacionalinis atsiskaitymų centras“, konkurencija.

Nurodytų rinkų ypatumai ir Lietuvos pašto padėtis jose lėmė tokią situaciją, kad norint suteikti UAB „Vilniaus energija“ reikalingas paslaugas nepažeidžiant įstatymų bei už konkurencingą kainą, pristatymo paslaugos teikimas turėjo būti patikėtas Lietuvos paštui. UAB „Vilniaus energija“ organizuotame konkurse dalyvavę kiti ūkio subjektai, nurodydami visų kompleksinių paslaugų kainas, turėjo atsižvelgti į Lietuvos pašto taikomus pašto pristatymo tarifus.

Lietuvos paštas, pasinaudodamas savo išskirtine padėtimi rezervuotųjų pašto paslaugų rinkoje ir žinodamas, kokius pašto pristatymo paslaugų įkainius turės įskaičiuoti į savo pasiūlymus konkurse dalyvaujantys konkurentai, pasiūlė UAB „Vilniaus energija“ žymiai mažesnę pristatymo paslaugų įkainį, nei tokias paslaugas siūlė pirkti konkurentams (UAB

¹³⁴ Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl AB „Lietuvos paštas“ veiksmų atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 9 straipsnio reikalavimams“. *Informaciniai pranešimai*, 2006, Nr. 7-67.

¹³⁵ Lietuvos Respublikos pašto įstatymas (su papildymais ir pakeitimais). *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 36-1070. 14 str.

„Biznio mašinų kompanija” ir UAB „Nacionalinis atsiskaitymų centras”). Tokius Lietuvos Pašto veiksmus Konkurencijos taryba laikė piktnaudžiavimu dominuojančia padėtimi nepagrįstai varžant kitų ūkio subjektų galimybes veikti rinkoje. Kaip pažymėjo Vilniaus apygardos administracinis teismas, toks Lietuvos pašto elgesys galėjo atimti kitiems konkurso dalyviams lygiavertę galimybę laimėti minėtą konkursą¹³⁶.

Taigi, Konkurencijos tarybos nutarimų bylose dėl KĮ 7 str. pažeidimų analizė rodo, jog valstybinių įmonių turimos rinkos galios neteisėtas panaudojimas privatiems ūkio subjektams sudaro kliūtis konkuruoti rinkose, kuriose valstybinės įmonės siekia išlaikyti ar sustiprinti dominuojančią padėtį.

3.2. Atsisakymas suteikti priėjimą prie esminių išteklių

Kliudymas privatiems ūkio subjektams vykdyti veiklą gali pasireikšti išskirtine forma – atsisakymu suteikti priėjimą prie esminių išteklių.

Esminių išteklių doktrina yra suformuota Europos Komisijos ir ESTT praktikoje. Esminiai ištekliai, tai įrenginiai ar infrastruktūra, be kurios tokių įrenginių ir/ar infrastruktūros savininko konkurentai negalėtų pasiūlyti savo paslaugų klientams (vartotojams)¹³⁷. Išteklių valdytojas privalo suteikti tokį išteklių, kai jis yra būtinas konkuruoti pasrovinėje rinkoje¹³⁸. Išteklius yra laikomas būtinu, kai nėra alternatyvų ir kai yra techninių, teisinių ar ekonominių kliūčių, darančių alternatyvaus išteklių sukūrimą neįmanomą ar nepagrįstai sudėtingą¹³⁹.

Esminių išteklių valdytojas, kuris naudojasi savo galia vienoje rinkoje, norėdamas apsaugoti ar sustiprinti savo padėtį kitoje susijusioje rinkoje, įskaitant ir atsisakymą suteikti priėjimą prie reikalingos infrastruktūros konkurentams, taip pat šio priėjimo suteikimą mažiau palankiomis sąlygomis nei sau, tokiu būdu sukuriant kliūtis konkurentui veikti rinkoje, laikomas piktnaudžiaujančiu dominuojančia padėtimi. Bet koks atsisakymas suteikti priėjimą prie reikalingos infrastruktūros ar kitoks konkurentų veiklos ribojimas turi būti

¹³⁶ Vilniaus apygardos administracinio teismo 2006 m. gegužės 15 d. sprendimas administracinėje byloje AB „Lietuvos paštas“ v. Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba, Nr. I-1174-10/2006.

¹³⁷ 1993 gruodžio 21 d. Europos Komisijos sprendimas „Dėl atsisakymo suteikti priėjimą prie Rodby uosto (*Port of Rodby*) įrenginių”. OL, 1994, L 055. p. 52.

¹³⁸ Europos Teisingumo Teismo sprendimas byloje C-7/97 *Oscar Bronner GmbH & Co. KG v Mediaprint Zeitungs- und Zeitschriftenverlag GmbH & Co. KG, Mediaprint Zeitungsvertriebsgesellschaft mbH & Co. KG and Mediaprint Anzeigengesellschaft mbH & Co. KG*. ECR, 1998, Nr. I-7791. 41 p.

¹³⁹ *Ibid.*, 43-44 p.

pagrįstas objektyviomis priežastimis ir tik tokiu atveju esminius išteklius valdančio ūkio subjekto veiksmai nebus laikomi konkurencijos taisyklių pažeidimu¹⁴⁰.

Lietuvoje VĮ Tarptautinis Vilniaus oro uostas yra suteikta išimtinė teisė eksploatuoti Tarptautinį Vilniaus oro uostą. Įmonei yra pavesta administruoti ir valdyti šio oro uosto infrastruktūrą, taip pat koordinuoti ir kontroliuoti įvairių minėtame oro uoste veikiančių įmonių veiklą, užtikrinti aviacijos saugumą Tarptautiniame Vilniaus oro uoste. Visiems ūkio subjektams, vykdančiams savo ūkinę veiklą Tarptautinio Vilniaus oro uosto teritorijoje, įskaitant aviakompanijas bei antžeminių paslaugų teikėjus, VĮ Tarptautinis Vilniaus oro uostas teikia įvairias paslaugas, susijusias su oro uosto infrastruktūros eksploatavimu¹⁴¹. Dėl VĮ Tarptautiniam Vilniaus oro uostui įstatų pagrindu suteiktos išimtinės teisės eksploatuoti Tarptautinį Vilniaus oro uostą valdymo ir organizavimo paslaugų Tarptautiniame Vilniaus oro uoste rinkoje susidaro teisinės monopolijos situacija. Vilniaus tarptautiniame oro uoste esanti infrastruktūra konkurencijos teisės prasme yra laikytina esminiais ištekliais (*angl. essential facilities*).

Konkurencijos taryba yra pripažinusi, kad VĮ Tarptautinis Vilniaus oro uostas atitinka esminių išteklių valdytojui taikomus reikalavimus, kadangi be šios įmonės valdomų išteklių kiti ūkio subjektai neturi galimybės vykdyti veiklos Tarptautiniame Vilniaus oro uoste¹⁴².

Konkurencijos taryba yra nustačiusi atvejų, kuomet VĮ Tarptautinis Vilniaus oro uostas piktnaudžiavo dominuojančia padėtimi, nesuteikdamas kitiems ūkio subjektams priėjimo prie esminių išteklių.

Konkurencijos taryba vienoje bylų pripažino, jog VĮ Tarptautinis Vilniaus oro uostas piktnaudžiavo dominuojančia padėtimi valdymo ir organizavimo paslaugų Tarptautiniame Vilniaus oro uoste rinkoje¹⁴³.

Valdymo ir organizavimo paslaugų Tarptautiniame Vilniaus oro uoste rinkoje išimtinai veikia tik VĮ Tarptautinis Vilniaus oro uostas. Pasrovinėje minėtajai reaktyvinių degalų tiekimo Tarptautiniame Vilniaus oro uoste rinkoje veikė ir tarpusavy konkuravo tiek VĮ Tarptautinis Vilniaus oro uostas, tiek UAB „RSS MOTORS“.

¹⁴⁰ Europos Komisijos sprendimas byloje 94/19/EC *Sea Containers v. Stena Sealink*. OL, 1994, L 015. p. 8.

¹⁴¹ Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Valstybės įmonės Tarptautinis Vilniaus oro uostas veiksmų atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 9 straipsnio reikalavimams“. *Informaciniai pranešimai*, 2007, Nr. 54-820.

¹⁴² *Ibid.*

¹⁴³ *Ibid.*

VĮ Tarptautinis Vilniaus oro uostas reikalavo iš UAB „RSS MOTORS“ pateikti su trečiaisiais asmenimis sudarytas sutartis dėl reaktyvinių degalų tiekimo. Pastarajam atsisakius tokias sutartis pateikti, VĮ Tarptautinis Vilniaus oro uostas informavo UAB „RSS MOTOS“ apie ketinimą nebeišduoti jam priklausančių reaktyvinių degalų iš oro uosto talpyklų. Kaip nustatė Konkurencijos taryba, VĮ Tarptautinis Vilniaus oro uostas reikalavimas nebuvo pagrįstas jokiais objektyviais kriterijais, todėl toks elgesys buvo pripažintinas piktnaudžiavimu dominuojančia padėtimi.

Konkurencijos taryba atkreipė dėmesį į tai, jog reikalautų pateikti sutarčių turinys galėjo sudaryti UAB „RSS MOTORS“ komercinę paslaptį. Paslaugų teikėjų siūlomos naudingesnės sutarčių sąlygos yra priemonė konkuruoti su alternatyviais tokių paslaugų teikėjais. Galimybė pastariesiems sužinoti konkurentų su klientais sudarytų sutarčių turinį blogina ūkio subjektų, kurie šį turinį atskleidžia, konkurencinę padėtį. Kaip buvo minėta, reaktyvinių degalų tiekimo rinkoje Tarptautiniame Vilniaus oro uoste UAB „RSS MOTORS“ ir VĮ Tarptautinis Vilniaus oro uostas buvo konkurentai. Todėl VĮ Tarptautinis Vilniaus oro uostas reikalavimas, jog UAB „RSS MOTORS“ pateiktų sutartis su klientais, galėjo sumažinti pastarojo konkurencingumą.

Konkurencijos taryba šioje byloje pripažino, jog VĮ Tarptautinis Vilniaus oro uostas privalėjo naudotis turimomis išimtinėmis teisėmis ir vykdyti jam priskirtas administracines funkcijas taip, kad nepagrįstai nebūtų varžoma konkuruojančių ūkio subjektų veikla ar ribojama konkurencija. VĮ Tarptautinis Vilniaus oro uostas be jokio objektyvaus pagrindo reikalaudama iš UAB „RSS MOTORS“ pateikti kuro tiekimo sutartis piktnaudžiavo dominuojančia padėtimi ir neteisėtu būdu trukdė konkuruojančiai įmonei vykdyti veiklą.

Kitu atveju Konkurencijos taryba konstatavo, jog VĮ Tarptautinis Vilniaus oro uostas nepagrįstai kliudė UAB „Naftelf“ pateikti į aviacinio benzino ir reaktyvinių degalų tiekimo orlaiviams Tarptautiniame Vilniaus oro uoste rinkas¹⁴⁴.

Aviacinio benzino tiekimo orlaiviams Tarptautiniame Vilniaus oro uoste rinkoje veikė tik VĮ Tarptautinis Vilniaus oro uostas ir užėmė 100% rinkos dalį. Reaktyvinių degalų tiekimo orlaiviams Tarptautiniame Vilniaus oro uoste rinkoje veikė VĮ Tarptautinis Vilniaus oro uostas ir UAB „RSS Motors“.

¹⁴⁴ Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Valstybės įmonės Tarptautinis Vilniaus oro uostas veiksmų atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 9 straipsnio ir Europos Bendrijos steigimo sutarties 82 straipsnio reikalavimams“. *Informaciniai pranešimai*, 2008, Nr. 91(1)-1180.

UAB „Naftelf“, siekusiai pradėti vykdyti veiklą nurodytose rinkose, buvo būtina iš VĮ Tarptautinis Vilniaus oro uostas gauti tam tikras valdymo ir organizavimo Tarptautiniame Vilniaus oro uoste paslaugas. Tokiu būdu VĮ Tarptautinis Vilniaus oro uostas dominavimas priešrovinėje valdymo ir organizavimo paslaugų Tarptautiniame Vilniaus oro uoste rinkoje tiesiogiai darė įtaką atitinkamoms pasrovinėms rinkoms.

VĮ Tarptautinis Vilniaus oro uostas atsisakė bendradarbiauti su UAB „Naftelf“ ir savo atsisakymą suteikti priėjimą prie reikalingos infrastruktūros grindė būtinybe antžeminių paslaugų teikėjui gauti Susisiekimo ministro patvirtinimą, VĮ Tarptautinis Vilniaus oro uostas nepilnu turimų pajėgumų panaudojimu ir kitomis aplinkybėmis. VĮ Tarptautinis Vilniaus oro uostas atsisakė suteikti prieigą prie reikalingos infrastruktūros savo potencialiam konkurentui UAB „Naftelf“ nesant objektyvaus pateisinimo. Savo veiksmais įmonė akivaizdžiai išreiškė siekį riboti konkurenciją atitinkamose pasrovinėse rinkose tam, kad būtų užtikrinta kuo didesnė nauda pačiai VĮ Tarptautinis Vilniaus oro uostas.

Vilniaus apygardos administracinis teismas, vertindamas VĮ Tarptautinis Vilniaus oro uostas veiksmus, pažymėjo, jog nustatytos faktinės aplinkybės atskleidė bandymą visais įmanomais būdais išvengti dar vieno konkurento įėjimo į rinką, kuriose įmonė ilgą laiką pati vykdo ūkinę veiklą¹⁴⁵.

Taigi, valstybės kontroliuojama įmonė, kuri yra esminių išteklių valdytoja, siekdama išlaikyti rinkos galią, gali nepagrįstai atsisakyti suteikti prieigą prie esminių išteklių veiklą vykdyti norintiems privatiems ūkio subjektams.

¹⁴⁵Vilniaus apygardos administracinio teismo 2009 m. kovo 13 d. sprendimas administracinėje byloje *VĮ Tarptautinis Vilniaus oro uostas, UAB „Naftelf“ v. Lietuvos Respublikos Konkurencijos taryba*, Nr. I-501-331/2009.

IŠVADOS

1. Kuomet savivaldybės organizuodamos viešųjų paslaugų tiekimą neorganizuoja konkurencingų procedūrų viešųjų paslaugų tiekėjui parinkti ir tokias paslaugas paveda teikti savo įsteigtoms ir kontroliuojamoms įmonėms, suteikdamos joms išimtines teises veikti atitinkamoje rinkoje, atitinkama paslaugų rinka yra uždaroma ir privatūs ūkio subjektai netenka galimybės siūlyti ir teikti paslaugas. Taip pat, kuomet savivaldybių kontroliuojamos įmonės įgauna konkurencinį pranašumą veikti rinkoje savivaldybių suteikiamų specialiųjų teisių pagrindu, kurių negauna privatūs ūkio subjektai, pastariesiems veikimo rinkoje sąlygos pasidaro nepagrįstai apsunkintos.
2. Valstybė gali suteikti valstybės kontroliuojamiems ūkio subjektams papildomų teisių, kuriomis gali būti išplečiamos valstybinių įmonių monopolinės teisės į kitas susijusias rinkas. Tokiu būdu yra apsunkinamos privačių ūkio subjektų konkuravimo galimybės tose rinkose, kurios nėra monopolizuotos, bet glaudžiai su jomis susijusios. Taip pat valstybės kontroliuojamiems ūkio subjektams gali būti pavedama atlikti ne tik komercinę, bet ir reguliacinę funkciją. Dėl to gali kilti interesų konflikto situacija ir valstybės kontroliuojamas ūkio subjektas, siekdamas naudos sau ir pasinaudodamas suteiktais įgaliojimais, gali kliudyti privatiems ūkio subjektams vykdyti veiklą rinkoje, kurioje jie abu konkuruoja.
3. Konkurencijos tarybos nutarimai, kuriais pripažinta, jog valstybės kontroliuojamos įmonės piktnaudžiavo dominuojančia padėtimi, sudaro reikšmingą dalį visų tokio pobūdžio Konkurencijos tarybos nutarimų. Piktnaudžiaudamos dominuojančia padėtimi valstybės kontroliuojamos įmonės rinkoje sudaro kliūtis privatiems ūkio subjektams vykdyti veiklą. Toks kliudymas gali pasireikšti, pavyzdžiui, nesąžiningų sutarčių sąlygų primetimu. Taip pat valstybės kontroliuojami ūkio subjektai, valdantys esminius išteklius, gali nepagrįstai atsisakyti privatiems ūkio subjektams suteikti prieigą prie tokių išteklių su tikslu išlaikyti turimą rinkos galią.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

TEISĖS NORMINIAI AKTAI

Lietuvos Respublikos teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 33-1014;
2. Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1998, Nr. 61-1726;
3. Lietuvos Respublikos energetikos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 56-2224;
4. Lietuvos Respublikos kelių transporto kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1996, Nr. 119-2772;
5. Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 30-856;
6. Lietuvos Respublikos šilumos ūkio įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 51-2254;
7. Lietuvos Respublikos transporto veiklos pagrindų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 29-1034;
8. Lietuvos Respublikos valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymas (su papildymais ir pakeitimais). *Valstybės žinios*, 2011, Nr. 163-7739.
9. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas (su papildymais ir pakeitimais). *Valstybės žinios*, 1996, Nr. 84-2000;
10. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 55-1049;
11. Lietuvos Respublikos pašto įstatymas (su papildymais ir pakeitimais). *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 36-1070.

Lietuvos Respublikos poįstatyminiai teisės aktai

12. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2004 m. gegužės 14 d. įsakymas Nr. 1V-167 „Dėl Saugaus valstybinio duomenų perdavimo tinklo nuostatų ir Saugaus valstybinio

duomenų perdavimo tinklo paslaugų teikimo taisyklių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 83-3025.

13. Valstybės įmonės „Infostruktūra“ įstatai, patvirtinti Vidaus reikalų ministro 2012 m. balandžio 24 d. įsakymu Nr. 1V-327. *Valstybės žinios*, 2012, Nr. 50-2509.
14. Saugaus valstybinio duomenų perdavimo tinklo nuostatai, patvirtinti Vidaus reikalų ministro 2004 m. gegužės 14 d. įsakymu Nr. 1V-167. *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 83-3025.

Europos sąjungos teisės aktai

15. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija. OL 2012, C 326, p. 47-390.
16. 2006 m. lapkričio 16 d. Komisijos direktyva 2006/111/EB dėl finansinių santykių tarp valstybių narių ir valstybės įmonių skaidrumo ir dėl finansinio skaidrumo tam tikrose įmonėse (kodifikuota redakcija). OL, 2006, L 318, p. 17-25;
17. 2007 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1370/2007 dėl keleivinio geležinkelių ir kelių transporto viešųjų paslaugų ir panaikinant Tarybos reglamentus (EEB) Nr. 1191/69 ir (EEB) Nr. 1107/70. OL, 2007 L 315, p. 1.
18. 2009 m. balandžio 24 d. Europos Komisijos komunikatas „Įgyvendinimo prioritetų taikant EB sutarties 82 straipsnį dominuojančių įmonių piktnaudžiaujamam antikonkurenciniam elgesiui“. KOM/2009/0206.

SPECIALIOJI LITERATŪRA

Vadovėliai

19. WHISH, R., BAILEY D. *Competition Law*. United States: Oxford University Press, 2012;

Elektroniniai dokumentai

20. ŠOVIENĖ, J. *Keleivių vežimo rinka: kodėl privatūs vežėjai čia nepageidaujami?* [interaktyvus]. 2015-02-10 [žiūrėta 2016-04-11]. Prieiga per internetą: <http://kt.gov.lt/index.php?show=news_view&pr_id=1571>;
21. Lietuvos laisvosios rinkos institutas. *LLRI pozicija dėl Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio veikimo užtikrinimo* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-04-11]. Prieiga per internetą: <<http://www.llri.lt/naujienos/ekonomine-politika/konkurencija/llri-pozicija-del-konkurencijos-istatymo-4-straipsnio-veikimo-uztikrinimo/lrinka>>;
22. ŠUMSKIS, D. *Valstybė – nebaudžiama konkurencijos pažeidėja* [interaktyvus]. 2015-01-15 [žiūrėta 2016-04-11]. Prieiga per internetą: <<http://www.llri.lt/naujienos/ekonomine-politika/konkurencija/d-sumskis-valstybe-nebaudziama-konkurencijos-pazeideja/dominykas>>;
23. ŠUMSKIS, D. *Savivaldybės – konkurencijos pažeidimų čempionės* [interaktyvus]. 2015-04-08 [žiūrėta 2016-04-11]. Prieiga per internetą: <<http://www.llri.lt/naujienos/ekonomine-politika/konkurencija/d-sumskis-savivaldybes-konkurencijos-pazeidimu-cempiones/dominykas>>;
24. Lietuvos laisvosios rinkos institutas. *Ar IT infrastruktūros plėtroje bus užtikrinta konkurencija?* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-04-11]. Prieiga per internetą: <<http://www.llri.lt/wp-content/uploads/2015/04/IT-PB-konkurencija.pdf>>.

PRAKTINĖ MEDŽIAGA

25. Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymo Nr. VIII-1099 18, 22, 26, 27, 30, 33, 35, 36, 37 ir 39 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas. *Paskelbta www.lrs.lt*, 2015-11-24, Nr. XIIP-3819;
26. Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos įstatymo Nr. I-172 5, 10 ir 12 straipsnių pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo Nr. I-533 4, 9 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 9¹ straipsniu įstatymo, Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymo Nr. IX-904 6 straipsnio pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo Nr. VIII-1099 18, 22, 26, 27, 30, 33, 35, 36, 37 ir 39

- straipsnių pakeitimo įstatymo projektų aiškinamasis raštas. *Paskelbta www.lrs.lt*, 2015-11-24, Nr. XIIP-3816;
27. Lietuvos Respublikos Valstybės kontrolės valstybinio audito ataskaita „Konkurencijos laisvės apsauga“. *Paskelbta www.vkontrolė.lt*, 2010-05-30, Nr. VA-P-20-10-26;
28. Lietuvos Respublikos Konkurencijos taryba. *Sprendimų poveikio konkurencijai vertinimo gairės*. [interaktyvus]. Žiūrėta [2016-04-11]. Prieiga per internetą: <http://kt.gov.lt/index.php?show=vs_apie>;
29. Valstybės įmonės „Infostruktūra“ 2014 m. finansinių ataskaitų rinkinys [interaktyvus]. 2015-02-27 [žiūrėta 2016-04-11]. Prieiga per internetą: <<http://www.is.lt/lt/apie-mus/finasines-ataskaitos.html>>.

TEISMŲ PRAKTIKA:

Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo nutarimai:

30. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos telekomunikacijų įstatymo 8 straipsnio 1,2 ir 3 dalių bei 16 straipsnio 7, 8 ir 9 dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 85-2548;
31. Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. rugsėjo 26 d. nutarimo Nr. 1170 „Dėl cukraus rinkos reguliavimo priemonių“ 2.3, 2.4 punktų, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 12 d. nutarimo Nr. 879 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. kovo 12 d. nutarimo Nr. 284 „Dėl baltojo cukraus gamybos kvotos nustatymo“ pakeitimo“ 2 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos cukraus įstatymo 4 straipsnio 1 daliai (2000 m. gegužės 18 d. redakcija), 2 daliai (1999 m. liepos 8 d. redakcija)“. *Valstybės žinios*, 2006, Nr. 62-2283;
32. Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Kelių transporto kodekso 17¹ straipsnio (2009 m. gruodžio 17 d. redakcija) 2 dalies 2 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai. *Teisės aktų registras*, 2015, Nr. 683;
33. Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymo (2002 m. liepos 1 d. redakcija) 30 straipsnio 4 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Teisės aktų registras*, 2015, Nr. 3412;

34. Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos kelių transporto kodekso 17¹ straipsnio (2009 m. gruodžio 17 d. redakcija) 2 dalies 2 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Teisės aktų registras*, 2015, Nr. 683.

Europos Teisingumo Teismo ir Europos Komisijos sprendimai:

35. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. *1982 m. lapkričio 24 d. sprendimas byloje C-249/81, Europos Komisija v. Airija* (1982), OJ C 341;
36. Europos Teisingumo Teismo 2014 m. liepos 17 d. sprendimas byloje C-553/12P, *European Commission v. Dimosia Epicheirisi Ilektrismou AE (DEI)*, OJ C 315;
37. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. *2008 m. liepos 1 d. sprendimas byloje C-49/07, Motosykletistiki Omospondia Ellados NPID (MOTOE) v. Elliniko Dimosio*, OJ C 209.
38. Europos Teisingumo Teismo 1991 m. birželio 18 d. sprendimas byloje C-260/89 *Elliniki Radiophonia Tiléorassi AE and Panellinia Omospondia Syllogon Prossopikou v. Dimotiki Etairia Pliroforissis and Sotirios Kouvelas and Nicolaos Avdellas and others* (1991), ECR I-02925;
39. Europos Teisingumo Teismo sprendimas byloje C-7/97 *Oscar Bronner GmbH & Co. KG v. Mediaprint Zeitungs- und Zeitschriftenverlag GmbH & Co. KG, Mediaprint Zeitungsvertriebsgesellschaft mbH & Co. KG and Mediaprint Anzeigengesellschaft mbH & Co. KG*. ECR, 1998, Nr. I-7791;
40. 2008 m. spalio 7 d. Europos Komisijos sprendimas dėl Slovakijos pašto įstatymo, susijusio su hibridinėmis pašto paslaugomis. OL, 2008, C 322;
41. 1993 gruodžio 21 d. Europos Komisijos sprendimas „Dėl atsisakymo suteikti priėjimą prie Rodby uosto (*Port of Rodby*) įrenginių“. OL, 1994, L 055;
42. Europos Komisijos sprendimas byloje 94/19/EC *Sea Containers v. Stena Sealink*. OL, 1994, L 015.

Lietuvos administracinių teismų sprendimai:

43. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija. *2012 m. gegužės 30 d. sprendimas administracinėje byloje Trakų rajono savivaldybės administracija ir UAB*

- „Komunalinių įmonių kombinatas“ v. Lietuvos Respublikos Konkurencijos taryba, Nr. A858-1484/2012;*
44. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija. *2013 m. balandžio 15 d. nutartis administracinėje byloje UAB „Litesko“ v. Konkurencijos taryba, Nr. A858-282/2013;*
45. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija. *2015 m. spalio 5 d. nutartis administracinėje byloje UAB „Logotipo projektai“, UAB „Neoreklama“, UAB „Katos studija“, Baltijos išorinės reklamos filmų asociacija v. Lietuvos Respublikos Konkurencijos taryba, Nr. eA-2143-502/2015;*
46. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija. *2012 m. gegužės 30 d. sprendimas administracinėje byloje Trakų rajono savivaldybės administracija ir UAB „Trakų rajono komunalinių įmonių kombinatas“ v. Lietuvos Respublikos Konkurencijos taryba, Nr. A-858-1484-12;*
47. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija. *2002 m. balandžio 10 d. nutartis administracinėje byloje SP AB „Utenos Šilumos tinklai“ v. Lietuvos Respublikos, Nr. A7-363-02;*
48. Vilniaus apygardos administracinio teismo teisėjų kolegija. *2015 m. kovo 10 d. sprendimas administracinėje byloje Vilniaus rajono savivaldybė v. Lietuvos Respublikos Konkurencijos taryba, Nr. I-7-968/2015;*
49. Vilniaus apygardos administracinio teismo teisėjų kolegija. *2006 m. gegužės 15 d. sprendimas administracinėje byloje AB „Lietuvos paštas“ v. Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba, Nr. I-1174-10/2006;*
50. Vilniaus apygardos administracinio teismo teisėjų kolegija. *2009 m. kovo 13 d. sprendimas administracinėje byloje VĮ Tarptautinis Vilniaus oro uostas, UAB „Naftelf“ v. Lietuvos Respublikos Konkurencijos taryba, Nr. I-501-331/2009.*

Konkurencijos tarybos nutarimai dėl KĮ 4 str. pažeidimų:

51. Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas *„Dėl Vilniaus miesto savivaldybės veiksmų perkant paslaugas iš UAB „Rubicon eventus“ atitikties Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams“. Informaciniai pranešimai, 2007, Nr. 79(1)–1087;*

52. Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Joniškio rajono savivaldybės sprendimų, pavedanat UAB „Joniškio komunalinis ūkis“ eksploatuoti komunalinių atliekų tvarkymo sistemą, atitikties Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams“. *Informaciniai pranešimai*, 2012, Nr. 35-329;
53. Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Panevėžio miesto savivaldybės sprendimų organizuojant komunalinių atliekų tvarkymo sistemą atitikties Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams“. *Paskelbta www.kt.gov.lt*, 2015-07-16;
54. Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Molėtų rajono savivaldybės sprendimų, pavedant uždarajai akcinei bendrovei „Molėtų švara“ eksploatuoti komunalinių atliekų tvarkymo sistemą, atitikties Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams. *Paskelbta www.kt.gov.lt*, 2014-06-26;
55. Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Panevėžio miesto tarybos veiksmų atitikimo Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams“. *Paskelbta www.kt.gov.lt*, 2002-02-28, Nr. 23;
56. Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Kretingos rajono savivaldybės veiksmų atitikimo konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams“. *Paskelbta www.kt.gov.lt*, 2002-06-13, Nr. 63;
57. Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Vilniaus miesto savivaldybės tarybos 2007 m. vasario 14 d. sprendimu Nr. 1-1537 patvirtintų viešosios komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos teikėjo atrankos konkurso sąlygų atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams“. *Informaciniai pranešimai*, 2008, Nr. 48(1)-686;
58. Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl savivaldybių sprendimų dėl funkcijų perdavimo regioniniams atliekų tvarkymo centrams atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams“. *Informaciniai pranešimai*, 2008, Nr. 99(1)-1337;
59. Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Elektrėnų savivaldybės sprendimų, pavedant komunalinių atliekų tvarkymo darbus UAB „Elektrėnų komunalinis ūkis“, UAB „Gelvita“ ir VšĮ „Pagrenda“, atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams“. *Informaciniai pranešimai*, 2010, Nr. 99-1175;

60. Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Trakų rajono savivaldybės sprendimų, pavedant viešosios atliekų tvarkymo sistemos eksploatavimą ir plėtojimą vykdyti UAB „Trakų rajono komunalinių įmonių kombinatas“, atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams“. *Informaciniai pranešimai*, 2011, Nr. 13(1)-92;
61. Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Pakruojo rajono savivaldybės sprendimų, pavedant UAB „Pakruojo komunalininkas“ teikti komunalinių atliekų tvarkymo paslaugas, atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams“. *Informaciniai pranešimai*, 2012, Nr. 33-304;
62. Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Joniškio rajono savivaldybės sprendimų, pavedant UAB „Joniškio komunalinis ūkis“ eksploatuoti komunalinių atliekų tvarkymo sistemą, atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams“. *Informaciniai pranešimai*, 2012, Nr. 35-329;
63. Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Vilniaus rajono savivaldybės sprendimų, pavedant UAB „Nemenčinės komunalininkas“ ir UAB „Nemėžio komunalininkas“ teikti komunalinių atliekų surinkimo ir transportavimo paslaugas, atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams“. *Paskelbta www.kt.gov.lt*, 2013-03-17, Nr. 2S-1;
64. Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Kaišiadorių rajono savivaldybės sprendimų, pavedant savivaldybės įmonei „Kaišiadorių paslaugos“ teikti komunalinių atliekų ir atliekų, kurių turėtojo nustatyti neįmanoma arba kuris neegzistuoja, tvarkymo paslaugas, atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams“. *Paskelbta www.kt.gov.lt*, 2014-06-26, Nr. 26-6;
65. Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Molėtų rajono savivaldybės sprendimų, pavedant uždarajai akcinei bendrovei „Molėtų švara“ eksploatuoti komunalinių atliekų tvarkymo sistemą, atitikties Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams. *Paskelbta www.kt.gov.lt*, 2014-06-26, Nr. 2S-5;
66. Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Šalčininkų rajono savivaldybės sprendimo, pavedant UAB „Tvarkyba“ ir UAB „Eišiškių komunalinis ūkis“ eksploatuoti komunalinių atliekų tvarkymo sistemą, atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams“. *Paskelbta www.kt.gov.lt*, 2014-12-18, Nr. 2S-15;

67. Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Panevėžio miesto savivaldybės sprendimų organizuojant komunalinių atliekų tvarkymo sistemą atitiktis Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams“. *Paskelbta www.kt.gov.lt*, 2015-07-16, Nr. 2S-10;
68. Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Pakruojo rajono savivaldybės sprendimų, pavedant UAB „Pakruojo komunalininkas“ teikti komunalinių atliekų tvarkymo paslaugas, atitiktis Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams“. *Informaciniai pranešimai*, 2012, Nr. 33-304;
69. Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Panevėžio miesto savivaldybės sprendimų organizuojant komunalinių atliekų tvarkymo sistemą atitiktis Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams“. *Paskelbta www.kt.gov.lt*, 2015-07-16, Nr. 2S-10;
70. Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Vilniaus rajono savivaldybės sprendimų, pavedant UAB „Nemenčinės komunalininkas“ ir UAB „Nemėžio komunalininkas“ teikti komunalinių atliekų surinkimo ir transportavimo paslaugas, atitiktis Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams“. *Paskelbta www.kt.gov.lt*, 2013-03-17, Nr. 2S-1;
71. Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Molėtų rajono savivaldybės sprendimų, pavedant uždarajai akcinei bendrovei „Molėtų švara“ eksploatuoti komunalinių atliekų tvarkymo sistemą, atitiktis Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams. *Paskelbta www.kt.gov.lt*, 2014-06-26, Nr. 2S-5;
72. Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Šiaulių miesto savivaldybės sprendimų, organizuojant keleivių vežimo paslaugų teikimą, atitiktis Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams“. *Paskelbta www.kt.gov.lt*, 2016-01-07, Nr. 2S-1;
73. Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Vilniaus rajono savivaldybės tarybos 2010 m. birželio 11 d. sprendimo Nr. T3-153 atitiktis Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams“. *Informaciniai pranešimai*, 2011, Nr. 75(1)-694;
74. Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Vilniaus miesto savivaldybės sprendimų organizuojant keleivių vežimo paslaugų teikimą atitiktis

- Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams“. *Paskelbta www.kt.gov.lt, 2013-06-19, Nr. 2S-7;*
75. Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Vilniaus miesto valdybos 1999-05-13 sprendimo Nr. 856V atitikimo Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 2 punkto nuostatoms“. *Informaciniai pranešimai*, 2000, Nr. 14;
76. Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Panevėžio miesto savivaldybės tarybos sprendimo „Dėl miesto šilumos ūkio specialiojo plano tvirtinimo“ atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio nuostatoms“. *Informaciniai pranešimai*, 2005, Nr. 78-796;
77. Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Klaipėdos miesto savivaldybės tarybos 2009-0528 sprendimo Nr. T2-196 atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams“. *Informaciniai pranešimai*, 2010, Nr. 37(1)-514;
78. Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Šiaulių miesto savivaldybės tarybos sprendimų, susijusių su Šiaulių miesto šilumos ūkio vystymui, atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams“. *Paskelbta www.kt.gov.lt, 2015-03-31, Nr. 2S-5;*
79. Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Panevėžio miesto valdybos veiksmų atitikimo konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams“. *Paskelbta www.kt.gov.lt, 2001-03-08, Nr. 30;*
80. Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Tauragės rajono savivaldybės tarybos 2010 m. vasario 24 d. sprendimo Nr. 1-1414 dalies, kuria SB Tauragės sporto centro „Bastilijos“ kompleksui skirta savivaldybės biudžeto lėšų, atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams“. *Informaciniai pranešimai*, 2011, Nr. 15-(1)-117;
81. Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Vilniaus miesto savivaldybės sprendimų, susijusių su vežimo taksi paslaugų teikimu Vilniaus mieste, atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams“. *Paskelbta www.kt.gov.lt, 2014-10-22, Nr. 2S-10;*
82. Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Alytaus miesto tarybos sprendimų keičiant sutartį su UAB „Litesko“ dėl Alytaus miesto šilumos ūkio

modernizavimo ir renovavimo atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams“. *Paskelbta www.kt.gov.lt, 2015-09-10, Nr. 2S-16;*

83. Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Lietuvos Policijos generalinio komisaro įsakymų nuostatų, kuriomis policijos įstaigoms suteikiama teisė teikti komercines paslaugas, pagal sutartis atliekant fizinių ir juridinių asmenų turto apsaugą, atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 2 dalies reikalavimams“. *Informaciniai pranešimai, 2006, Nr. 9-78.*

Konkurencijos tarybos nutarimai dėl KĮ 7 str. pažeidimų:

84. Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl SP AB „Utenos šilumos tinklai“ konkurencijos įstatymo 9 straipsnio 1 punkto pažeidimo“. *Informaciniai pranešimai, 2000-06-15, Nr. 8/b;*

85. Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl SPAB „Stumbras“ veiksmų, suteikiant nuolaidas bei atsiskaitant už marketingo (reklamos) paslaugas, atitikimo konkurencijos įstatymo 9 straipsnio nuostatoms“. *Informaciniai pranešimai, 2002-05-30, Nr. 6/b;*

86. Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl AB „Lietuvos paštas“ veiksmų atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 9 straipsnio reikalavimams“. *Informaciniai pranešimai, 2006, Nr. 7-67;*

87. Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Valstybės įmonės Tarptautinis Vilniaus oro uostas veiksmų atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 9 straipsnio reikalavimams“. *Informaciniai pranešimai, 2007, Nr. 54-820;*

88. Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl Valstybės įmonės Tarptautinis Vilniaus oro uostas veiksmų atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 9 straipsnio ir Europos Bendrijos steigimo sutarties 82 straipsnio reikalavimams“. *Informaciniai pranešimai, 2008, Nr. 91(1)-1180;*

89. Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl valstybės įmonės Tarptautinio Vilniaus oro uosto veiksmų atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 9 straipsnio reikalavimams“. *Informaciniai pranešimai, 2009, Nr. 89(1)-1049.*

SANTRAUKA

Šiame darbe yra tiriama su kokiomis problemomis skirtingų konkurencijos teisės pažeidimų kontekste susiduria privatūs ūkio subjektai, konkuruodami rinkoje su valstybės kontroliuojamais ūkio subjektais. Ištyrus Konkurencijos įstatymo 4 str. pažeidimus, kuriuos atliko savivaldybės, buvo padaryta išvada, kad antikonkurenciniai savivaldybių sprendimai gali sąlygoti dvejopo pobūdžio konkurencijos problemas – atitinkamos rinkos uždarymą ir skirtingų sąlygų veikti rinkoje sukūrimą. Savivaldybės, neorganizuodamos konkurencingų procedūrų viešųjų paslaugų tiekėjui parinkti ir suteikdamos išimtinės teisės viešąsias paslaugas teikti savo įsteigtoms ir kontroliuojamoms įmonėms, užkerta kelią privatiems ūkio subjektams siūlyti teikti paslaugas ir dalyvauti rinkoje. Tam tikrais atvejais savivaldybės privilegijuoja savo kontroliuojamas įmones, suteikdamos joms specialias teisės veikti rinkoje ar nepagrįstai skirdamos biudžeto lėšų, dėl ko privatiems ūkio subjektams pasidaro sunkiau konkuruoti rinkoje su privilegijuotomis savivaldybių kontroliuojamomis įmonėmis. Įvertinus ESTT praktiką bylose dėl SESV 106 str. pažeidimų, buvo padaryta išvada, jog priimant teisės aktus valstybiniam monopolistams nepagrįstai gali būti išplečiamos monopolinės teisės į gretimas rinkas, kuriose veiklą vykdo ir privatūs ūkio subjektai, kuriems dėl tokių monopolinių teisių praplėtimo pasidaro sunkiau konkuruoti rinkoje. Taip pat valstybės kontroliuojamiems ūkio subjektams gali būti pavesta vykdyti ne tik komercinę, bet ir reguliacinę funkciją. Tokiu atveju gali kilti interesų konflikto situacija, kuriai esant, valstybės kontroliuojamas ūkio subjektas, siekdamas naudos sau, gali pasinaudoti turimais įgaliojimais ir kliudyti privatiems ūkio subjektams konkuruoti rinkoje. Ištyrus Konkurencijos tarybos praktiką bylose dėl Konkurencijos įstatymo 7 str. pažeidimų, kuriuos atliko valstybės kontroliuojamos įmonės, buvo nustatyta, jog pastarosios, piktnaudžiaudamos užimama dominuojančia padėtimi rinkoje su tikslu išlaikyti rinkos galią, įvairiomis formomis gali kliudyti privatiems ūkio subjektams vykdyti veiklą rinkose, kuriose veikia pačios valstybės kontroliuojamos įmonės. Toks kliudymas gali pasireikšti, pavyzdžiui, nesąžiningų sutarčių sąlygų primetimu ar atsisakymu suteikti prieigą prie esminių išteklių.

SUMMARY

Master's thesis aims to establish what competition problems private undertakings face when they compete with state-controlled companies. By analyzing infringements of Article 4 of Law on Competition which were committed by municipalities an author came to a conclusion that certain anticompetitive decisions adopted by municipalities may cause competition problems of dual nature – closure of relevant market and creation of differences in the conditions of competition for economic entities competing in a relevant market. When municipalities do not organize competitive procedures regarding selection of public services provider and grant exclusive rights to provide such services to companies which are established and controlled by municipalities, private undertakings become precluded from offering their services and participating in market. Private undertakings also face difficulties competing in market when municipalities grant special rights or allocate budget funds to municipality-controlled companies. By analyzing ECJ decisions in cases regarding infringements of Article 106 of TFEU an author distinguished two competition problems which arise when state grants special rights to state-controlled companies or public undertakings. First problem is unjustified extension of monopoly rights to markets in which private undertakings participate. Second problem is cumulation of commercial and regulatory rights leading to conflict of interest which may obstruct private undertakings to carry out its commercial activities. Author also analyzed competition problems caused by state-controlled companies which abuse their dominant position. It had been concluded that by having objective to maintain market power, state-controlled companies create obstacles for private undertakings to participate in market. State-controlled companies may impose unfair agreement conditions or refuse to grant access to essential facilities.